STICUSA
KNIPSELKRANT 112

BEURS- EN NIEUWSBERICHTEN
Maandag 20 januari 1986

Cola Debrot voordrachtencyclus'

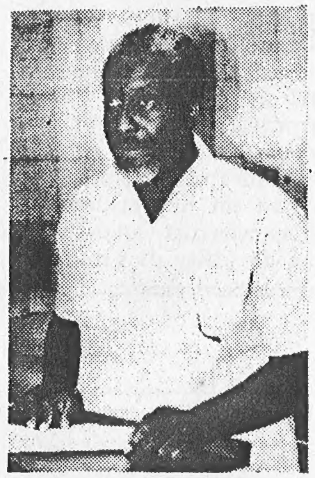
"HET REIZEND GEZELSCHAP" VAN JOSE M. CAPRICORNE

WILLEMSTAD – Afgelopen zondagmorgen vond in de aula van de UNA de tweede aflevering plaats van de maandelijks te houden lezingen onder de titel "Cola Debrot-voordrachten". Ditmaal geen onderwerp uit de literatuur of over een schrijver, maar van de hand van beeldend kunstenaar, ontvanger van de Cola Debrotprijs 1985 en directeur van de Akademia di Arte José M. Capricorne. De heer Capricorne gaf zijn voordracht de titel "Het reizend Gezelschap" mee.

'Het Reizend Gezelschap' doelt op twee omstandigheden die zijn leven en daarmee ook zijn werk altijd hebben beïnvloed: zijn emigratie, als jongeman, vanuit Curaçao naar Brazilië, daarvandaan via de Kaap Verdische eilanden naar Portugal en daarop aansluitend zijn reis naar Nederland en vervolgens weer terug naar Curaçao (dit is het "Reizend" uit zijn titel) en het "Gezelschap" doelt op de mensen die in de loop van zijn leven "erbij" zijn gekomen. Hij ging alleen weg van Curaçao en ontmoette overal mensen en situaties die hij "als een computer" in zich opnam en die, vroeger of later, weer tot uiting komen in zijn werk. Zijn vele reizen en contacten met vreemde talen en culturen vonden hun neerslag in zijn schilderijen. Door middel van dia's van zijn werk liet de heer Capricorne tijdens zijn voordracht zien op welke wijze hij die ervaringen op papier of op linnen had verwerkt. Zelf omschrijft hij zijn werk als niet-naturalistisch.

Voorspelling

In 1954 vertrekt José Capricorne, dan 22 jaar oud, naar Brazilië; het land van de Amazone, de Macumba, de vrouwen van Bahia (die zeer veel indruk op hem maakten), het land van de samba en het carnaval.

José M. Capricorne

Maar ook het land van de bedelaars, van de krotten, van "Perensoep en Fascisme": in het pension waar hij verblijft leert hij van gevluchte Duitse joden perensoep eten en hoort hij voor het eerst over het fascisme van voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het fascisme speelt zich ook letterlijk voor zijn deur af; hij woont vlakbij het presidentiële paleis en kan vanuit zijn raam het optreden van soldaten zien: er heeft een staatsgreep plaatsgevonden. Het land van zijn jeugd, het land van Tula en Karpata, van koraalvissen en krabben ligt nu ver achter hem. Een vrouw uit Curichiba doet hem een macumbavoorspelling: hij zal naar het Noorden reizen en er een vrouw trouwen van wie hij één dochter zal krijgen.

De tweede reis

De aardewerkfabriek, waar hij twee jaar gewerkt heeft en de techniek om met goud te schilderen geleerd heeft wordt verlaten: hij gaat naar Nederland om op de Grafische School een tekenopleiding te volgen. Via de Kaap Verdische eilanden gaat hij per boot eerst naar Portugal.

"Na drie weken varen en zeeziekte--ik had een slaapplaats in het vooronder en U weet misschien wel wat dat betekent- kwam ik aan in de universiteitsstad Coimbra in Portugal". vertelde Jose Capricorne. Ook hier was hij onder de indruk, geschokt van het geweld, in dit geval van de Pide (Geheime Politie tijdens de regering van Salazar) tegen burgers. Zijn eerste kennismaking met Nederland was koud, nat, rechte wegen, vierkante huizenblokken, mensen in donkere jassen die snel lopen. Tot zijn verbazing worden vogels gevoerd: aan de andere kant van de wereld bedelen mensen om brood. Hier gedroegen de honden in het park zich zelfs als mensen. Voor het eerst kwam hij in aanraking met liefde voor huisdieren.

Ook voor het eerst ervaart hij pas dat zijn kleur de mensen in Holland vreemd is. Bij zijn eerste pension, in Amsterdam, roept de pensionhouder blij naar zijn vrouw die bovenaan de trap staat: "Moe, we hebben een neger!" Hij wordt als een kind in huis opgenomen en blijft er enige jaren. Van discriminatie merkt hij persoonlijk niets: hij heeft altijd met plezier in Nederland gewerkt en gewoond.

Koloniale oorlog

De periode waarin Nederland verwikkeld was in het conflict met Indonesië rond Nieuw-Guinea heeft hem niet onberoerd gelaten. "Ik werd opgeroepen voor militaire dienst", vertelde hij, "En ik vond dat, waar ik ook genoot van de voordelen van het leven in Nederland (werk, sociale voorzieningen), ik dan ook mijn dienstplicht moest vervullen. Alleen wilde ik niet worden ingezet in een koloniale oorlog". Hij werd naar Frankrijk gestuurd.

De macumba-voorspelling komt uit: hij trouwt met een "meisje uit het Noorden", Joke de Lange en krijgt, terug op Curaçao, een dochter.
Het is dan 1969, terug in het land van Tula en Karpata, van Brion en da Costa Gomez. Tijdens de rellen ziet hij het fascisme van Curaçao: een grote menigte achtervolgt een Portugees, die zijn ijskarretje in de steek moet laten. Er vallen doden. Moeder en kind, Curaçao en haar onderdanen uit alle continenten, zijn voorgoed gewond.
In het gezin Capricorne wordt een tweede kind geboren, een zoon.

"De laatste", besloot de heer Capricorne zijn voordracht, neemt vroegtijdig afscheid.

De dochter blijft
De voorspelling wordt waar."

Marjo Nederlof.

Geslaagde voorstelling van poppentheater Ronzebonse op Fuik

WILLEMSTAD-Tweeënhalf jaar geleden zijn ze op part-time basis begonnen met hun poppentheater Ronsebonse. Nu, zijn ze het enige echt professionele poppenspelersechtpaar op Curaçao. Joris en Hetty Naikens kregen zo veel verzoeken tot het geven van schoolvoorstellingen (die ze vanwege hun baan in het onderwijs niet allemaal konden doen), dat ze nu de stap gewaagd hebben op free-lance basis schoolvoorstellingen en kinderfeestjes verzorgen. In de nabije toekomst hopen zij ook cursussen te gaan geven aan onderwijskrachten, waarin ze willen laten zien dat het echt niet veel tijd, geld of moeite hoeft te kosten om een leuke poppenkastvoorstelling te kunnen geven.

Zelfs geven ze, uiteraard op professionele wijze, met een grote kast en inclusief licht- en geluidseffecten voorstellingen met handpoppen voor kinderen van ongeveer vier tot acht à negen jaar. Zowel in het Nederlands als in het Papiaments. Hun doel is het brengen van een aangenaam uurtje poppenkast voor de kinderen.

"Als ze er iets "uithalen" dan is dat meegenomen, maar doel is het niet", vertelde Joris Naikens, "we hebben geen "boodschap" boodschappen kun je in een winkel doen. We willen de Curaçaose kinderen kennis laten maken met het fenomeen poppenkast en ze een leuk, spannend verhaal brengen".

Dat ze daar in slagen bewees hun optreden op de Giovanni basisschool in Fuik, afgelopen vrijdagmorgen. Voor vele kinderen een eerste kennismaking met het verschijnsel poppentheater. De macht van de t.v. mag dan groot zijn, voor een levend gebracht klassiek poppenkastverhaal (met een dief, een held, een Goede Reus etc. en een goede afloop) gaan kinderen in de leeftijd van zes tot negen jaar nog altijd door de knieën; met gespannen gezichtjes, hier en daar de mond open, zaten ze te kijken en te luisteren.

Bij een poppenkastvoorstelling mogen de kinderen "meedoen". Ze mogen roepen als ze de dief zien, ze mogen "Neeeee!" gillen als er door een pop gelogen wordt, ze mogen hard lachen en de kinderen van de eerste drie klassen van de Giovannischool deden dan ook naar hartelust mee.

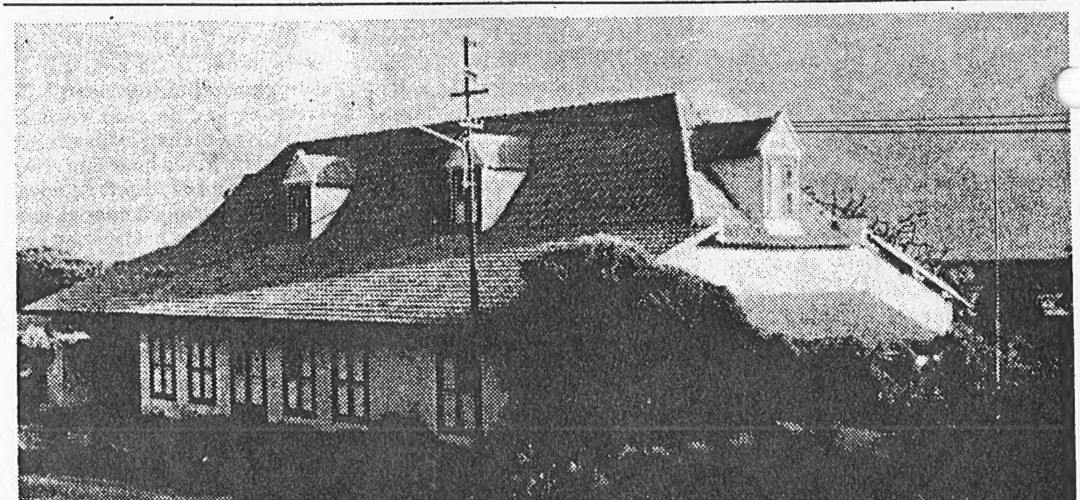
Al direct vanaf het begin wist Ronzebonse de kinderen te boeien met een verhaal waarin o.a. een kist met goud, sieraden, geld en – zeer eigentijds– een videoapparaat gestolen wordt. "Natuurlijk" krijgt de jonge held van het verhaal daarvan eerst de schuld. De heilige verontwaardiging over zoveel onrecht staken de kinderen niet onder stoelen of banken en het gejuich en geklap was niet van de lucht toen de echte dief met een stok door de jonge held hard op het hoofd geslagen werd. En zo hoort dat ook in het rechtsgevoel van jonge kinderen!! Er werd geroepen, gewezen, gelachen, kortom, een zeer geslaagde voorstelling van theater Ronzebonse, welke tot stand kon komen door de sponsoring van de Amstelfabriek, die ook de voorstelling in Mundo Nobo, bij de Barika Geel Kleuterschool, aanstaande maandag mogelijk maakt.

Dat poppentheater niet alleen voor kleine kinderen aantrekkelijk is bewees de smeekbede van enkele meisjes van een jaar of elf, vlak voor de voorstelling, aan het hoofd van de school:

"Mogen wij straks ook kijken?" Helaas, alleen voor de kleintjes. "Mijnheer B.' speelt de hele dag al poppenkast voor jullie", was zijn antwoord, dat met veel hilariteit ontvangen werd. Maar een beetje jaloers waren ze toch wel.

Amigoe MAANDAG 20 JANUARI 1986

WILLEMSTAD — Landhuis Hato (zie foto) verkeert momenteel in zeer slechte staat maar zal hopelijk op korte termijn onder deskundige leiding van de Stichting Monumentenzorg weer in ere worden hersteld.

Het landhuis behoort toe aan de landsregering en werd in het verleden gebruikt als Gouverneurs- buitenhuis. Daarna is het pand gedurende enkele jaren aan een particulier verhuurd. Toen het huis wederom leeg kwam te staan, gaf de regering landhuis Hato in handen van de ALM die haar medische dienst daar zou vestigen. Dat is echter nooit gebeurd, terwijl het lege landhuis ondertussen slachtoffer werd van de nodige plunderaars die flink hebben huisgehouden. De ALM heeft inmiddels laten weten niet meer geïnteresseerd te zijn in landhuis Hato zodat de regering overweegt het historische pand over te dragen aan de Stichting Monumentenzorg. Die zal het dan weer in oude ere herstellen, aldus voorzitter Jacky Voges desgevraagd tegenover de Amigoe.

Hij betreurde het feit dat er zo "slordig" met het landhuis is omgesprongen waardoor dit in het verval is geraakt. "Kapitaal-vernietiging", zo betitelde Voges het verval. Nadat het pand, indien dit inderdaad wordt overgedragen aan de Stichting Monumentenzorg, is opgeknapt, zal landhuis Hato naar alle waarschijnlijkheid weer verhuurd worden.

Plannen tot herstructurering

Deining op Aruba Huis

ORANJESTAD / DEN HAAG — Onder het personeel van het Arubahuis in Den Haag is de nodige deining ontstaan doordat men daar via krante- berichten en telefoontjes op de hoogte kwam van het feit dat bij de huidige Arubaanse regering plannen bestaan het Arubahuis te sluiten. Zoals bekend heeft de huidige regering reeds duidelijk laten horen dat er plannen bestaan het Arubahuis te herstructureren en te veranderen in een gevolmachtigd ministerie van Aruba.

Gevolmachtigd minister John Merryweather, die morgen naar Nederland vertrekt, liet gisteravond in Telenoticias horen dat deze plannen inderdaad bestaan. Hij ontkende dat het Arubahuis haar deuren zal gaan sluiten. Wel zette hij uiteen dat er een volledige hervorming zal komen, waarbij het personeel van het huidige Arubahuis in de gelegenheid wordt gesteld te solliciteren voor het gevolmachtigd ministerie van Aruba.

De heer Merryweather hoopt een en ander eind volgende week rond te hebben, waarna hij een voorstel aan de Arubaanse regering zal zenden, die dan de beslissing zal nemen. De heer Merryweather haalde het rapport aan dat de directeur van het Arubahuis op verzoek van de regering-Eman op 24 december jl had gemaakt. Deze adviseerde onder meer dat het Arubahuis onder de huidige situatie niet zo kan blijven voortbestaan. Uit goede bron verneemt de Amigoe dat de directeur van het Arubahuis in zijn advies onder meer stelde hoe het gevolmachtigd kabinet van Aruba mogelijk wel kan functioneren. Hij wees er op dat politieke benoemingen hebben plaatsgevonden die niet bijdragen aan de deugdelijkheid van het beleid van het geheel. Daarbij liet hij wel onverlet de huidige bezetting van het Arubahuis.

Voor Telenoticias verklaarde minister John Merryweather dat hij een jaar en acht maanden op het Antillenhuis de nodige ervaring heeft opgedaan en dus wel weet wat de bezetting van het Arubahuis in nieuwe stijl zal moeten worden. Hij wees er wel op dat er in het begin niet zoveel werk zal zijn, maar dat moet groeien. Hij benadrukte dat de vertegenwoordiging in Nederland niet alleen daar zal zijn om de politieke, sociale en culturele contacten te behandelen met Aruba en Europa, maar ook de belangen van de Arubanen in Nederland, hetgeen er velen zijn.

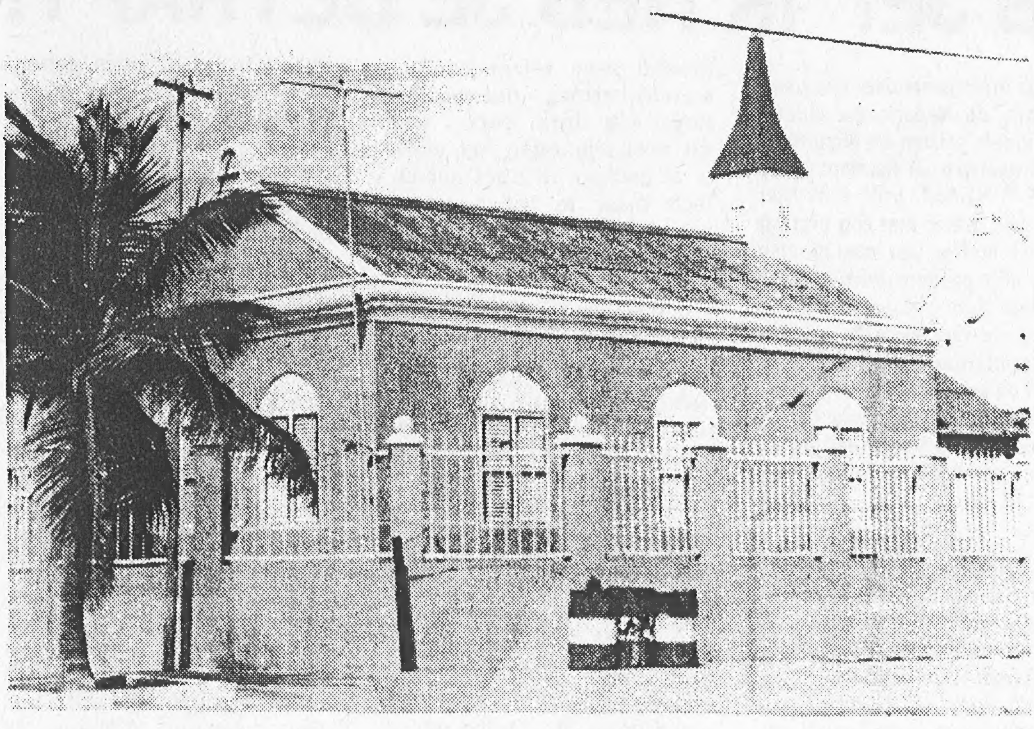
Uit een gesprek dat de Amigoe vanmorgen had met enige mensen van het Arubahuis in Den Haag bleek dat men zeer ontstemd is over de wijze waarop een en ander bekend werd gemaakt. Men vond het niet prettig telefoontjes van verontruste familieleden te krijgen of in krante- berichten te lezen, die beter op de hoogte waren dan het personeel zelf. Men had toch wel een andere aanpak verwacht ofschoon men alle begrip had dat het Arubahuis nu een gevolmachtigd ministerie is geworden, waarin bij de overgang naar de status aparte reeds was voorzien. "We hebben nu het idee dat er een spelletje gespeeld wordt om enige zogenaamde politieke benoemingen kwijt te raken", aldus één van de mensen op het Arubahuis in gesprek met de Amigoe.

Minister- president mr. Henny Eman bevestigde vanmorgen desgevraagd aan de Amigoe dat zoals reeds eerder aangekondigd het Arubahuis wordt omgezet in een kabinet van de gevolmachtigd minister. Dat geeft juridisch ook de mogelijkheid enige mensen terug te halen naar Aruba, hetgeen een grote kostenbesparing zal inhouden.

Uit goede bron verneemt de Amigoe verder dat de regering van Aruba het besluit heeft genomen om het Arubahuis te sluiten en iedereen opnieuw te laten solliciteren voor het gevolmachtigd kabinet van Aruba. Dit naar aanleiding van de volgende verklaring van de directeur van het Arubahuis, mr. Henry Fingal, in zijn rapport aan de regering: "Ik wil hierbij dan ook expliciet vastleggen dat ik elke verantwoordelijkheid van de hand wijs voor de benoeming van de in bijlage drie met name genoemde personen en tevens dat het voor mij thans onduidelijk is hoe een kabinet van de gevolmachtigd minister van Aruba eruit zou moeten zien noch hoe het deugdelijk zou moeten functioneren". Uit het verslag van directeur Fingal bleek voorts dat de personen R. Lacle, A. Giel, Remy Zaandam, mevrouw E. Henriquez en E. Yarzagaray zonder enig advies van de directeur van het kabinet door het MEP- Bestuurscollege werden benoemd en dat er voor hen geen werk was op het Arubahuis.

KRALENDIJK — Eindelijk heeft het project van de restauratie van de Protestantse kerk in het centrum van Kralendijk genade kunnen vinden in de ogen van minister drs Jan de Koning. Al verschillende malen had de Nederlandse bewindsman de prioriteit van deze restauratie niet kunnen inzien. Tijdens het eerste bestedings- overleg tussen de Nederlandse minister en het BC echter werd tenslotte de goedkeuring verkregen voor een bedrag van fl 150.000,-- zodat de Protestantse gemeente op Bonaire spoedig de wekelijkse diensten in een adekwaat gebouw kan houden. Op de foto het gebouw van de Protestantse kerk gelegen tussen Kaya Grandi en het Prinses Wilhelminaplein tegenover het bestuurskantoor van Bonaire.

"OOSTERSE" POPPEN IN HET CURACAOS MUSEUM

WILLEMSTAD - Omdat ik op het tijdstip van de officiële opening verhinderd was, ben ik zaterdagochtend gaan kijken naar de poppententoonstelling van mevrouw Y. de Kort. De expositie duurt tot en met 9 februari en de gemiddelde prijs per pop is Nafl 370,-.

Getoond werden 60 poppen, ongeveer 30 centimeter hoog meestal, merendeels "harem"poppen, maar ook clowns. Ook zijn hoedjes, schoentjes, foto's van poppen en zelfs kaasplankjes en asbakken (waarop een foto'tje van een pop) te koop.

De expositie kwam tot stand door bemiddeling van Sticusa. De poppen zijn bij het tentoonstellen veelal op kleur gesorteerd (bijv. blauw/wit, bordeaurood/goudkleurig) en staan, liggen, zitten op weelderig bewerkte kussentjes, rotanstoeltjes en zo meer en worden omlijst door takken kunstbloemen in allerlei zachte kleuren.

Alle poppen zijn handgemaakt, ook de kopjes, waarvan de oorspronkelijke stof een zodanige bewerking heeft ondergaan dat deze op porcelein lijkt. Zowel de vorm als de uitdrukking van die koppen zijn allen min of meer gelijk en worden opgesierd door wimpertjes rond de grote, wijdopen gesperde open en vaak, bij wijze van mouche, een klein muzieksleuteltje of muzieknootje op de wangetjes. Alle poppen kijken even olijk de zaal in.

De kleding is zondermeer kunstig, mevrouw de Kort kan beslist goed naaien en borduren. Met goudgalon, veertjes, kraaltjes, pareltjes, brokaat, kant, voile, pailetten, bloemetjes en dergelijke zijn de poppen versierd en de kledingcombinaties zijn qua stof en kleur goed op elkaar afgestemd: satijn, kant etc. in oudroze, zachtoranje, crèmewit etc.

Het zijn decoratieve sierpoppen die bij mij helaas geen enkele emotie oproepen (ik krijg zelfs een beetje kiespijn van al die zoete lievigheid), maar die ongetwijfeld door veel mensen als bijzonder mooi worden ervaren.

Mevrouw de Kort heeft vast en zeker veel werk aan een enkele pop en daarom verbaast het mij dat alle poppen, ondanks de verschillende wijze van aankleden zo sprekend op elkaar lijken; gebeurt er "onderweg" dan helemaal niets?

Alle poppen zitten of liggen in een expressieloze houding en, hoe knap gemaakt ook, alle poppen zijn onderdeel van een maniertje, een eenvormige wijze van versieren. Dat zal ook wel de bedoeling zijn.

Ik herinner mij, elders een poppententoonstelling waarbij de poppen uitstegen boven de kunstnijverheid en een fantasievolle, geheimzinnige wereld opriepen, waarin vanalles te gebeuren stond of net had plaats gevonden. Dat is hier niet het geval.

Maar nogmaals: ik vermoed dat erg veel mensen dit decoratieve werk prachtig zullen vinden.

Voor mij is het teveel van hetzelfde. Te zacht. Te schattig. Te snoeperig.

De workshop poppen maken is, in tegenstelling tot eerdere berichten in de kranten, geheel gratis op het inschrijfgeld na (fl. 10.00). Het Museum probeert juist de zelfwerkzaamheid en de ontwikkeling van de creativiteit in alle lagen van de Curacaose bevolking te helpen ontplooien en daar hoort uiteraard geen cursus bij die voor veel mensen letterlijk onbetaalbaar is.

Mevrouw Verèle Engels hoopt dan ook dat bijvoorbeeld mensen uit buurtcentra e.d. op de cursus af zullen komen en het geleerde dan weer zullen overdragen op mensen in de wijk.

Op de workshop zullen de cursisten in theorie leren hoe ze een pop kunnen maken op de wijze waarop mevrouw de Kort dat doet, maar om de beschikbare tijd zo efficient mogelijk te besteden wordt een "blote pop" geleverd, die de deelnemers onder leiding zullen aankleden en versieren. De pop mogen de mensen na afloop houden. Meer inlichtingen over de benodigde materialen zijn te verkrijgen bij het Museum.

Marjo Nederlof

NADER BEKEKEN... door Marjo Nederlof

BERT HAANSTRA : "IK HEB JE! IK HEB JE BETRAPT!"

DE AANLEIDING: de Curacaose Filmliga organiseert deze week een "Bert Haanstra Filmweek". Bert Haanstra, de Nederlandse cineast die met zijn films ongeveer 70 internationale prijzen en bijzondere onderscheidingen op filmgebied heeft ontvangen, is momenteel op Curacao om zijn films toe te lichten. DE CINEAST: grijs, sluik haar met een pony. Een levendige, humorvolle prater met een prettige stem: de bandopname van het gesprek heb ik drie, vier maal moeten afdraaien, want telkens dreef ik weg van mijn goede voornemens om de tekst te noteren en werd ik meegesleept door zijn wijze van vertellen. Beeldend. DE RUIMTE: een van de vergaderzalen van het Avila Beach Hotel waar hij logeert. Lege tafeltjes met witte tafellakens, waarop een soort olielampjes. Aan de wand Primitieven, waaronder enkele Ocalia's. We zitten vlakbij de openslaande deuren naar het terras, het is het eind van de middag. Op de achtergrond de Caraibische zee, wuivende palmen ervoor, zachttinkelende ijsblokjes in de glazen.

Het gesprek

- Hoe is de Haanstra-week tot stand gekomen?

Daar heb ik zelf niets aan gedaan, het is geen zelfpromotion hoor. Ik werd per brief benaderd door de heer Swingels, van de Sticusa, dat de Filmliga Curacao had gevraagd of ik aan een filmwerk mee wilde werken. Of ik daar in principe toe genegen was, waarop ik volmondig ja heb gezegd. Want alhoewel mijn vorige opdracht twee reizen om de wereld besloeg - dat was nogal erg druk werk - was dit veel relaxeder; het wèrk is al gedaan, ik hoef het alleen maar te tonen en er mondeling wat aan toevoegen. Dat is wel leuk.

- Bent U alleen gekomen?

Mijn vrouw kon niet meekomen, want zij heeft een beklemde zenuw in haar rug, ze kan bijna niet lopen en moet steeds maar pijnstillers slikken, nou dan is zo'n reis in een vliegtuig bijna onmogelijk. De vorige keer dat ik op Curacao was, nu zo'n dertig jaar geleden, was ze er wel bij. Met onze twee zoontjes, waarvan nu inmiddels één een succesvol componist is en de ander een filmer, die op het ogenblik een tweede speelfilm van eh..... daar gaat-ie weer, dan mis ik uit mijn geheugen ineens namen! Rembrandt heeft hij gemaakt, Mariken van Nimwegen, de Illisionist van Freek de Jonge..... (Jos Stelling, M.N.).

- Er zijn een aantal films voor deze week uitgekozen. Is dat een keuze van de Filmliga geweest of heeft U die films zelf uitgezocht?

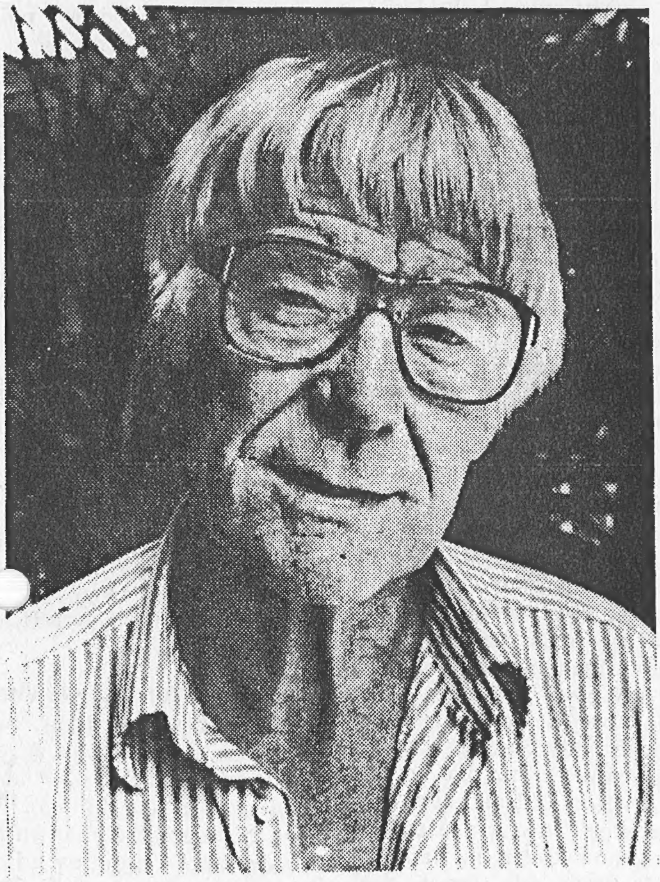
Ja, dat was mijn keuze. De keuze van de maker zouden ze zoveel mogelijk volgen. Maar ik heb eigenlijk bij die keuze nooit stilgestaan, dat er alweer minstens een generatie later hier zit, voorzover ze hier gekómen zijn; of als ze hier geboren zijn hebben ze waarschijnlijk nogal wat films gezien. Althans, ik

vervolg p.5

wéét nooit hoeveel films hier komen van mij! Daar wordt je hier nooit van op de hoogte gehouden, dat is zo krankzinnig. De eerste keer dat ik in India kwam, toen zat ik in New Delhi in de jury van het grote filmfestival daar, kwamen er ineens studenten op me af met zo'n bloemenkrans en ik dacht, "Ja, maar hoe kennen jullie mij??"

"Ja, we kennen al Uw werk, dat krijgen we op de Filmschool". Dat is me in Zuid-Amerika ook wel overkomen.

En dàn besef je pas hoe internationaal dit medium is hè? Dat je een film maakt en je weet niet waar nu, op dit moment, iemand wat van je draait. Dat is het leuke, want als je wel eens denkt "goh, moet ik nou op zó'n korte film zó lang werken?" als je dan nagaat hoeveel mensen, zoveel uren, daar naar kijken..... Dat zijn mensenlevens per film! Da's gek hè?

BERT HAANSTRA

Over die films die ik voor deze filmweek had uitgekozen..... er stond bijvoorbeeld bij "Strijd zonder einde". Die staat nu nog op die lijst, maar die heb ik eruit gehaald en verwisseld. Het is een film die ik heb gemaakt in opdracht van de Shell en ineens dacht ik: "maar dit is toch heel lang een half Shell eiland geweest, dat hebben die mensen allang gezien".

Maar als je het vraagt, dan hebben een heleboel 'em' niet gezien. Ik had hem best mee kunnen nemen.

Nu heb ik een andere film meegenomen, waarvan ik dacht, nou, die hebben ze zéker niet gezien, dat is Deltawerken, Fase I, over de sluiting van het Veerse Gat. Dat is, vind ik, een goed voorbeeld om te laten zien dat een documentaire over een technisch onderwerp toch een zekere spanning kan krijgen.

- Wat vond U altijd leuker om te doen, de documentaires of de speelfilms?

Allebei! Ja, ik ben, geloof ik, in mijn hart nogal een documentarist, maar dat is waarschijnlijk omdat ik ook als documentarist ben begonnen. Ik ben deel geworden van die Engelse Documentary Movement; Greerson, Basil Whrigt, Edgar Amstee. Dat waren mijn collega's, want ik heb ook een tijdje in Engeland geproduced, dat was in de zestiger jaren. Daarom ben ik toen ook producent in Venezuela geworden, voor een jaar, om de producer daar te vervangen. Een Engelsman was dat, die moest op groot verlof en toen vroegen ze aan mij of ik dat wilde overnemen. Ik heb in dat jaar tien films geproduced. Niet tien van het begin tot het eind, maar dat waren films in alle mogelijke stadia; een was in het schrijfstadium, een ander in montagestadium, ook enkele in voorbereiding. Dat is heel leerzaam.

Ik ben een verschrikkelijke perfectionist als ik aan de gang ben, want ik denk dat het met film heel vaak aan de som van kleinigheden ligt, dat je nooit kunt zeggen "Nou, dàt kan wel" of: "Dàt zien ze niet". Als je dat namelijk optelt, al die kleinigheden, dan wordt het een zwakke film. Denk ik. Als je een film perfect wil proberen te maken, dan betekent dat ook, omdat het zo'n technisch werk is voor een groot deel, dat je er dus ook veel langer over doet. Ik heb meerdere films gemaakt - daar zou ik nu niet meer zo gauw aanbeginnen die zoveel-jaren-plannen waren. "Alleman", heeft tweeëneenhalf à drie jaar gekost.

"De stem van het water" twee jaar; "Bij de Beesten af" drie jaar. Wereldreizen, Zuidpool, Afrika, lange tijden India, Amerika; dat zijn ondernemingen!

— Hoe deed U dat in die tijd met Uw gezin? Ging dat mee?

Neen.

- Dat is ongezellig!

(begint te lachen) Ja, mijn vrouw heeft mij dat ook wel verteld, hoor. Ja, dat gaf wel eens spanningen.... nu niet meer zo erg. Mijn vrouw heeft wel eens gezegd, juist toen die kinderen heel klein waren, net na de geboorte, (moest ik weer een tijd weg) dat ze me toch wel gemist heeft dat ik er niet was. Daarna heb ik geantwoord "ja, maar wat heb ik, als vader, óók gemist? ¡" Nu besef ik het pas goed, omdat ik nu voor het eerst, een beetje laat misschien, grootvader ben geworden. (kijkt trots). Pas. Ja, dan is het enig om juist dat hele begin.... zo'n eerste poging tot lachen.... is natuurlijk fantàstisch!

- Wat is nou het grootste verschil in werkwijze, in aanpak, tussen een documentaire en een speelfilm?

Met een documentaire zit je met een kleine unit, je hebt meer tijd. Je kunt dingen veel beter overleggen, je hebt niet zo'n organisatorische rompslomp; Bij een speelfilm moet je zeer gedisciplineerd werken, want daar kost elke dag zéér veel geld. Je begroot een film op bijvoorbeeld anderhalf miljoen en die maak je op in een hele korte tijd. Dat betekent dus dat een dag heel veel geld kost. Als je je daarbij niet aan een schema houdt van ongeveer zoveel tijd, screentime, te maken gemiddeld, dan ga je over je begroting heen. En ik ben nog nooit over een begroting heen gegaan. Daar ben ik nou echt een beetje trots op, want dat is vreselijk moeilijk! Dat is dus a-artistiek eigenlijk. Ik heb getekend, geschilderd - ik kom uit een schildersfamilie - daar ben je je eigen baas. Je enige gevecht is dan met dat witte doek of dat lege papier met die verf. Film is een communityschepping. Een teamding, waar één man zijn stempel op drukt. De anderen natuurlijk ook wel in een bepaalde mate, maar iemand moet die hele zaak beginnen, overzien en leiden en in de grote vorm gieten, maar je bent zeer afhankelijk van je medewerkers. En die groep is groot. Gauw veertig man, Dat is een heel verschil en die kosten een heleboel geld en daar moet je de stemming goed onder houden.

- Wat is uw lievelingsfilm?

O. Grut. Ja (lacht) Mooie vraag. Ik ben nogal gek op Pulder, want dat is ook een goeie keuze van verhaal geweest. Ik wil altijd gek blijven, gehecht blijven, aan de baby die het moeilijk heeft gehad en dat is "Een pak slaag". Want het is je baby hoor, als ze daar wat van zeggen trappen ze op je hart!

Daar heb ik echt onder geleden dat hij commercieel niet aansloeg. Ik heb wel hele goeie recensies gehad. Dat hij commercieel niet ging is een rampje geweest, al heb ik er zelf niet onder geleden financieel, maar die ligt mij nog steeds na aan het hart, omdat het thema te maken had

Vervolg 2.0.2.

met mijn vader; namelijk iemand die een beetje dement wordt. Mijn vader werd dat op zijn 83ste en dat is zo'n roerend proces.

Wat erger is voor de omstanders, dan voor de persoon in kwestie, want er gaat een zekere beschermende werking van uit, voor de persoon die het overkomt. En dat heeft die figuur in dat "pak slaag" ook. Ik heb altijd erg veel sympathie voor mijn vader gehad. Hij was ook schilder in zijn latere jaren. Iemand die ook filosofie heeft gestudeerd en die dan wel eens voor de grap voorlas uit "de Zuivere Rede" Hij was een Hegeliaan. Daar was voor ons dan ook nooit maar iets van te begrijpen en dat vond hij dan leuk om daar zinnetjes uit voor te lezen.

Als zo'n man dan aftakelt, da's heel eng eigenlijk. En dat gebeurde in Pak Slaag ook, die film is eigenlijk een soort hommage aan mijn vader. Ik ben in de keuze van dat verhaal waarschijnlijk fout geweest. Wie gaat er in een land als Nederland -en in veel landen denk ik-- naar de bioscoop? 85 procent van het bioscooppubliek is tussen de dertien en de dertig jaar. Die hebben helemaal geen boodschap aan een verhaal over een oude man, die nemen een geweldfilm of een sexfilm of een popfilm of weet-ik-veel-wat, maar niet zo'n film. En dáár heb ik de fout gemaakt.

Maar ik geef toe: dokter Pulder is gewoon een beter verhaal en die heeft als film ook niet veel "zakkers".

- Bent U een geduldig mens?

Ja dat zeggen ze. Nee, ik ben helemaal niet zo geduldig. Kijk, het maken van een dierenfilm daar moet je geduld voor hebben, lijkt het. Ik kan dagen en dágen in een schuiltent zitten. Ik weet niet of U iets gehoord heeft van dat filmpje dat ik gemaakt heb over chimpansees?

Dat is een enorm succes. In Amerika heeft de National Geografic Society dat gekocht, nou, die koopt niet de eerste de beste filmpjes. De BBC heeft het gekocht, afijn, in heel veel landen. Als U nou nagaat dat Freek de Jonge op oudejaarsavond als waarderingscijfer 71 had en Seth Gaaikema 72, dat is heel hoog. En ik had tachtig. "Met me ape". Tachtig! Dat komt bijna nooit voor. Er is ooit eens 81 of 82 geweest voor Toon Hermans. Nou, mijn "ape" hadden tachtig.

En dan zeggen ze tegen me: "jij moet wel geduld hebben" maar ik ondervind dat niet als geduld, want ik ben de hele dag geboeid door die beesten. Dan komt de oude jager op de proppen --een mens is toch vanuit den beginne een jáger--nou, dat is dan het moderne jagen, het zeer onschuldige jagen (fluistert samenzweerderig): ik hèb je! Ik heb je betrapt! En je schiet ook. "Goeie shot", zeggen ze dan! (lacht hartelijk). Is dat jagen of niet?!

- Van 1968 tot 1970 heeft U samengewerkt met Jaques Tati. Hoe heeft U hem leren kennen?

Toen ik in de jury zat van Cannes, in 1952, zag ik hem voor het eerst. Ik had de Grand Prix gewonnen in 1951 en dan krijg je daarna de benoeming tot jurylid, dat is altijd heel eervol.

Voorzitter was toen niemand minder dan Jean Cocteau. Jaques Tati bracht toen "Les vacances de monsieur Hulot".

Ik heb hem toen niet gesproken, maar vanaf "Jour des Fetes" dacht ik: dàt is voor mij de enige echte comedyfilmer, want het is nooit verbaal, maar alles visueel. Hij was min of meer de opvolger van Buster Keaton.

Toen heb ik ZOO gemaakt en dat was in Berlijn een ovationeel succes. Tati hoorde daarvan, hij heeft die kopie laten komen en daar schijnt hij zo om gelachen te hebben dat hij ZOO als voorfilm bij zijn eigen film kocht. En of de jongen die dat filmpje had gemaakt maar met het duplicaat-negatief bij hem langs wou komen.

Ik was sehr verehrt! Ik heb hem opgezocht in zijn studiootje en dat klikte meteen. We zijn heel lang vrienden geweest, we zijn samen met onze vrouwen op vakantie geweest op mijn boot in Friesland en hebben ontzettend veel gelachen toen. Maar dat was trouwens in zijn treurige periode.

Ik kreeg bij de volgende film die hij maakte, dat was "Playtime", ook een uitnodiging om op de première te komen. Hij heeft toen een voorfilmje van mijn zoon Remco genomen.

Op die première zat heel Parijs, alle grote filmers, wij zaten achter die man met die snor eh... Salvador Dali en die klapte ook voor Remco z'n film, nou, dacht ik toen, moet je kijken, Salvador Dali klapt, ik ben helemaal klaar! Na afloop van de film gingen we eten bij Chez Moustache en Tati wilde dat ik naast hem kwam zitten, zodat hij me kon uithoren wat ik van die film vond. Ik zei: "Ik zal je een lange brief schrijven. Ik vind het een meesterwerk. Tien jaar zijn tijd vooruit en dat zòu wel eens nadelig kunnen zijn".

Toen die film flopte had hij ineens geen hulp meer in Frankrijk om zijn films uit te brengen en wat deed hij nou? Gaat-ie mij opbellen! Belt-ie mij op of ik, samen met hem, onder mijn regie, een twintig tal korte t.v.-films wil maken, van die "monsieur Hulot comme ça" "monsieur Hulot fait ça" hij had er één al zo'n beetje gemaakt. Of ik dus wou komen, want hij kon niet, als hij er veel moest maken, èn de regie doen en acteren.

Ik zag dat filmpje en ik zei: "Jaques ik smeek je om het niet te doen, want dat gaat absoluut de mist in. Dit is op geen stukken na het niveau wat jij in je andere films hebt gehaald. Als je daar twintig van moet maken dan wordt je er gek van. Hij brengt lang niet zoveel op, je hebt er zoveel meer werk aan, twintig halve uren, dat is tien uur film. Maak één van anderhalf uur en laten we dat nou doen, ik kan het geld voor een groot deel wel bij elkaar krijgen.

Alleen moeten we proberen een onderwerp te vinden dat ook voor een deel in Nederland speelt". Dat hebben we ook gevonden, dat werd "Traffic".

Ik moest altijd zo verschrikkelijk om die man lachen! Hij had applaus nodig en daarbij had hij aan mij een goeie, want ik lachte me te pletter.

Had hij geen geld, komt ineens een man van Ferrari naar hem toe en zegt: "Mijnheer Tati, wilt U een commercial voor Ferrari doen? Ja, we kunnen U natuurlijk geen gèld aanbieden, maar mogen we U dan in elk geval een mooie sportauto voor Uw vrouw aanbieden?" Zo'n ding kost zestigduizend gulden of zo en dan zei hij: "Ja, dat is goed" en tegen mij "Ze denken dat ik geld heb".

Zo'n wagen gingen wij samen ophalen, met dat ding scheuren door het Bois des Boulognes. Maar dan gaat hij die auto niet verkopen, dan heeft hij nog wel weer zo veel stijl dat hij die auto ook geeft aan zijn vrouw. Terwijl ze het geld best konden gebruiken!

Maar goed, door die film die we samen hebben gedaan kon hij weer een beetje leven. En die film heeft het redelijk goed gedaan.

-U heeft portretten tekend, komt daar ooit een tentoonstelling van?

Er is een aantal jaren geleden een boek verschenen over die portretten, dat heet "Twintig portretten, een therapie". Ik heb ze ook beschreven, al die mensen.

Dat kwam zo: tijdens de première van "Pak Slaag" moest ik die film eerst introduceren op het toneel en even later, in de loge, naast Paul Steenbergen en Mira Ward (beroemde Ned. acteurs -M.N.) kreeg ik last, wel een uur heb ik daar mee gezeten, van pijn op mijn borst. Het was een sta volle zaal in het Opera House, in Ierland.

Na ruim een uur werd het me een beetje te bont, die pijn, en ik dacht: ik ga er even uit en kijken of ik aan een dokter kan komen. Ik ben die trap afgelopen en ik vroeg aan de suppoost of er een dokter kon komen. Die kwam heel snel. Hij keek me na en zei: "I'm affraid I'll have to take you to hospital". I said: "A heartattack?" He said: "Yes". Het moment dat die man zegt: heartattack, gáát er me toch een applaus op! Was de film afgelopen. Hoe vin' je 'em? Precies synchroon!

vervolg p. 7.

Vervolg Haanstra

Affijn, we komen in het ziekenhuis en dat was zo vol, dat er zelfs bedden op de gang stonden. Het was een katholiek ziekenhuis, dus ergens in die gang hing een heel groot Christusbeeld en eronder een man in een bed. Ik dacht: die heeft een goed plaatsje! Ik kwam op de intensive-care en dat had ik allemaal nog nooit meegemaakt, er gingen mensen dood en allerlei vreselijke dingen... Ik kreeg ontzettend veel bezoek, de Lord Mayor kwam en ik kreeg bloemen en het stond in de krant en de volgende avond stond er een foto van me in de krant en toen kwam de cardioloog de dag erop en die zei: "Mister Haanstra, I missed you in the paper today". Ik dacht, kijk, dàt is mijn vriend hoor, dat is mijn vriend! (lacht breeduit). Zulke dingen helpen om beter te worden!

Maar in die tijd ben ik dus begonnen met maken van die tekeningen.

- U bent nu bijna 70 jaar, U heeft een heleboel films gemaakt, U heeft ontzettend veel prijzen gewonnen. Heeft U nu DE film gemaakt, die U ooit wilde maken?

Ik geloof dat niemand dat ooit zal kunnen zeggen. Je hebt altijd het gevoel dat je wat voorbij hebt laten gaan. Kijk, ik ben erg sociaal bewust wat mijn politieke keuze aangaat, maar ik ben geen strijder. Ik denk wel eens dat ik nu mijn tijd zou moeten besteden door les te geven in Derde Wereldlanden Zo van "Jullie moeten voorlichtingsfilms over je eigen beroerdigheid maken, dat moeten anderen niet voor jullie doen, dat kunnen jullie zelf veel beter en nog eerder ook".

Dat zijn theoriën in mijn hoofd, die gedaan zouden moeten worden. Nou, waarom doe ik dat dan niet. Ja, ik denk dan bij mezelf: ik heb in mijn jonge jaren, vijf jaar van mijn leven hebben ze me afgepikt (slaat met zijn vlakke hand op tafel), mijn mooiste jaren zijn me afgepikt door de oorlog. In die oorlog ben ik ook nog in gevaar geweest, ik zat in het verzet, daarmee heb ik mijn deel gedaan. Daar sus ik mezelf dan mee. Ik heb wel eens tegen Carmiggelt gezegd: "Ik ga ooit nog eens een anti-oorlogsfilm maken".

Toen zei hij: "Jongen, "Alleman", dat is de beste anti-oorlogsfilm".

AMIGOE DONDERDAG 23 JANUARI 1986

Minister van Onderwijs Badejo:

Eilanden beslissen over invoering van moedertaal

WILLEMSTAD — De stappen ten aanzien van de invoering van Papiamentu op school zullen door de eilandsbesturen gezet moeten worden. Het zijn deze instanties die zich hierover moeten uitspreken. Ze hebben het laatste woord. Dit verklaarde gisteren de nieuwe minister van Onderwijs en Cultuur, drs Linda Badejo-Richardson. De legalisatie van het Papiamentu en Engels als officiële taal staat overigens hoog op de prioriteitenlijst van de minister. Dit zal vooral bijdragen tot de spoedige officiële invoering van het Engels als voertaal op de Bovenwindse scholen.

Mevrouw Badejo werd, zoals bekend, op dinsdag als bewindsvrouwe beëdigd. Ze was voordien verbonden aan het talenbureau op Sint Maarten.

In gesprek met de Amigoe liet Badejo weten "het vertrouwen van haar mensen" niet te zullen beschamen. "Saba en Statius hebben mij als minister voorgedragen omdat ze weten dat ik een voorstander ben van de invoering van het Engels op de Bovenwindse scholen. Ik ben dan ook vast van plan dit te doen," aldus drs Badejo, die in dit verband het belang van de legalisatie van het Engels en het Papiamentu benadrukte.

Wat de invoering van het Papiamentu betreft, zei ze met klem dat dit een zaak van de eilandsbesturen is. Immers: ook de Bovenwindse eilanden Saba en Statius hebben zich duidelijk over de invoering van de moedertaal uitgesproken, meent de nieuwe minister. Gevraagd of ze persoonlijk voorstander is van Papiaments op school, antwoordde mevrouw Badejo dat ze er altijd de voorkeur aan geeft dat onderwijs in de moedertaal gegeven wordt. "Nogmaals: ik laat dit aan het Curaçaose eilandsbestuur over," zei ze.

Aan het aanhalen van de banden met de regio hecht de nieuwe minister van Onderwijs veel waarde: het lezen van werken van Caribische auteurs — "onze eigen mensen" — naast Europese en Amerikaanse zal ons meer inzicht geven over onszelf. De minister gelooft dat het lezen van Caribische literatuur het lezen op zich stimuleert. Dit heeft de ervaring op Sint Maarten uitgewezen, verklaarde ze gistermiddag in gesprek met de Amigoe.

De oprichting van een faculteit van Kunst bij de UNA is verder een van de voornemens van minister Badejo: bij deze faculteit zouden vooral regionale literatuur en cultuur aan bod moeten komen.

Mevrouw Richardson realiseert zich dat haar een moeilijke taak te wachten staat. Het is daarnaast evenwel ook een grote uitdaging, meent ze. "Ik denk dat het inderdaad erg moeilijk zal zijn en dat een grote dosis doorzettingsvermogen vereist wordt. Daarentegen geloof ik ook, dat ik nu de kans zal krijgen dingen te doen waarover ik in het verleden zo vaak alleen heb kunnen dromen..."

Amigoe DINSDAG 21 JANUARI 1986

Mogelijk ook FM band

Financiele hulp Voz di Bonaire goedgekeurd

KRALENDIJK — Het bijna dertig jaar oude radiostation op Bonaire dat enige jaren geleden de naam Radio Hoyer inruilde voor Voz di Bonaire, zal uit de Ontwikkelingspot van minister Jan de Koning een bedrag van fl. 150.000,-- ontvangen. Daarmee kan het radiostation dan gaan voldoen aan de wettelijke eisen die er gesteld worden in het internationale radio- en zendverkeer.

Het radiostation dat momenteel is gevestigd aan de Kaya Gob. Debrot is in ernstige financiele moeilijkheden komen te verkeren, toen bleek dat aan de internationale eisen eigenlijk niet voldaan kon worden. Aangezien Voz di Bonaire echter het enige station is, dat speciaal gericht is op de lokale Bonaireaanse luisteraar is het wel zaak, dat het station kan blijven doordraaien. In het verleden en soms ook nu nog heeft de relatief zwakke zender vaak last van storingen van de sterke Venezolaanse zenders en ook van de zender van Trans World Radio (TWR). In eerste instantie vermoedde de minister van Antilliaanse Zaken dat het bedrijf een staatsradio zou worden, waarbij de overheid niet alleen grootste aandeelhouder, maar zelfs eigenaar zou worden. Dat zal in ieder geval niet de bedoeling zijn, maar wel zal het radiostation ondergebracht worden in een stichting. Er zal spoedig een projectdossier worden samengesteld over het lokale station, maar in principe bleek minister De Koning al bereid fl. 150.000,-- toe te zeggen voor de verbetering van Voz di Bonaire. Vermoedelijk zal het station behalve op de middengolf in de nabije toekomst ook op de FM band gaan uitzenden. Naar de Amigoe geeft vernomen houdt dit echter wel een verplichting in om de uitzendingen in stereo te verzorgen.

Nieuwe kinderboeken

Verbouwde Queen Wilhelmina Library officieel geopend

THE BOTTOM — Eindelijk was het dan zover dat op 17 jänuari de nieuwe verbouwde Queen Wilhelmina Library op Saba geopend kon worden. Dit gebeurde officieel door de heer De Jong, Nederlandse vertegenwoordiger voor ontwikkelings- hulp, die voor die gelegenheid van Curaçao was gekomen.

De verbouwing en inrichting zijn gefinancierd met Nederlandse fondsen. De kosten voor het verbouwen en renoveren van het gebouw zelf bedroegen ongeveer *f*.114.000,-. Zo'n *f*.110.000,- werd besteed aan de complete inrichting, supervisie, ontwerpen, materialen om het nieuwe systeem op te zetten en andere bijkomende kosten.

Met de nieuwe inrichting werd het mogelijk het hele systeem grondig te vernieuwen. Hiervoor wordt nu een modern uitleensysteem opgezet met behulp van Mieke Homs, bibliothecaresse op St. Maarten die met financiële hulp van Sticusa twee dagen per week voor Saba werkt. Zij maakt Rose Zagers en Edwarda Richardson vertrouwd met het nieuwe systeem. Dit houdt tevens in het catalogiseren en zelfs het kaften van boeken daar dit in het verleden niet gebeurde. Voor dit laatste hoopt het bestuur van de bibliotheek vooral op hulp van vrijwilligers. Tevens kon via Sticusa een flink aantal boeken besteld worden waarvan de eerste zendingen thans binnenkomen. Speciale aandacht is hierbij geschonken aan de kinderboeken daar de Sabaanse kinderen het meest van de bibliotheek gebruik maken, ook via school bezoeken zij de bibliotheek. De eilands- overheid en OKSNA zorgen verder voor de bijkomende kosten van de nieuwe bibliotheek.

Nadat alle gasten zich verzameld hadden, waaronder een aantal Nederlandse parlementariërs met Antilliaanse begeleiding die onverwachts Saba bezochten, heette de voorzitster van het bestuur van de Queen Wilhelmina Library, Ruth Hassell, allen hartelijk welkom en gaf zij een korte geschiedenis van de huisvesting van de bibliotheek in The Bottom. De heer De Jong knipte daarna het lint door, bijgestaan door de kleine Carol Zagers. Binnen werd iedereen voorzien van een glas champagne en na zijn toespraak stelde de heer De Jong voor om het glas te heffen en een toast op de toekomst van de Queen Wilhelmina Library uit te brengen. In de toekomst kan de bibliotheek overigens een portret van koningin Wilhelmina verwachten, op het ogenblik was het echter nog niet beschikbaar. In zijn toespraak benadrukte de heer De Jong hoe verschillend ieder eiland is en het feit dat de bibliotheek de mogelijkheid biedt om eenieders gezichtsveld te verruimen.

Vervolgens kreeg de gedeputeerde van Onderwijs en Cultuur van Saba, Vernon Hassell, het woord en bedankte ook namens de overheid eenieder die een rol in het bibliotheek- project vervuld had. Daarna ging hij in op de toenemende invloed van Amerikaanse cultuur, vooral via de tv en sprak de wens uit dat de bibliotheek een rol kan spelen om juist de eigen cultuur te bewaren en er belangstelling voor te wekken.

De leider van de Nederlandse delegatie, de heer Zoutenkamp, vond het in zijn toespraak een heuglijke samenloop van omstandigheden dat het bezoek met de opening samenviel en was onder de indruk van de wijze waarop de bibliotheek er thans uitziet. Daar het geheel onverwacht was, vond hij het jammer geen geschenk aan te kunnen bieden, maar stelde dat dit binnenkort toch verwacht kon worden in de vorm van ontspannings- lectuur en een werk over het Nederlandse parlement.

Nu werd het tijd voor het aanbieden van een foto van het oude Queen Wilhelmina Library- gebouw door het echtpaar Pfanstieni, welke de voorzitster aannam en waar zij voor bedankte. Tevens werden twee dames gehuldigd die het bibliotheekwerk op Saba in het verleden draaiende hebben gehouden. Marguerite Hassell begon de Windwardside Bibliotheek, een dependance thans, in 1948, samen met een vriendin, Maisie Hassell, door hun eigen boeken te schenken. Zij heeft het bibliotheekwerk 37 jaar als vrijwilligster gedaan. Ernstine Slizer is ook al 20 jaar vrijwilligster in de bibliotheek van The Bottom. Beide dames ontvingen een oorkonde en enige andere cadeaus.

Nadat de voorzitster nog diverse andere vrijwilligers en schenkers bedankt had, nam de receptie een informeel karakter aan waarbij de bibliotheek uitgebreid bewonderd werd. Het is de verwachting dat de inrichting mensen zal stimuleren om lid van de bibliotheek te worden. Het oude bibliotheek- gebouw in The Bottom, een van de oudste gebouwen daar, wordt geheel afbroken en opnieuw in oude stijl opgetrokken. Het afbreken was helaas niet te vermijden gezien de slechte staat waarin het gebouw verkeert. Het nieuwe gebouw, voormalig administratie- en postkantoor, biedt tevens voor de kinderen de mogelijkheid om vertrouwd te raken met het bibliotheekwezen zoals dit elders functioneert, van groot belang als zij het eiland verlaten om hun studie te vervolgen. Er is ook een dia- apparaat beschikbaar zodat de ruimte tevens voor andere bijeenkomsten in het kader van de bibliotheek gebruikt kan worden, te denken valt aan lezingen over onderwerpen waarover informatie wordt gevraagd, of reis- ervaringen wanneer hier belangstelling voor bestaat. Wanneer deze bibliotheek goed draait, er valt nog veel werk te doen, zal de dependance in The Windwardside, voor zover mogelijk, gemoderniseerd worden. In ieder geval is er nu een basis van waaruit gewerkt kan worden. Een en ander zou ook niet mogelijk geweest zijn met alleen vrijwilligers, het is dan ook zeer belangrijk dat de eilands- overheid en OKSNA de bibliotheek financieel blijven steunen. Een bibliotheek is echter een onmisbaar onderdeel van de gemeenschap en de gezichten van de kinderen spraken boekdelen toen zij een week voor de opening als voorproefje mochten kijken. Zij waren duidelijk onder de indruk en voelden zich prima thuis in de kinder- en studiehoek. De ontwikkeling van de jeugd is een hoop waard, vooral op een geïsoleerd eiland als Saba moet daaraan extra aandacht worden besteed. Zij vormen immers de toekomst van het eiland.

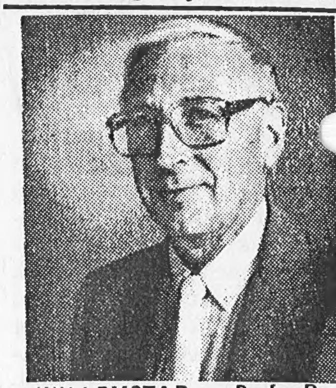
Na de officiële opening was er een «open house» voor het publiek en binnenkort wordt er een speciale dag voor de kinderen georganiseerd. Bij de cadeaus welke de bliotheek ontving, waren overigens drie klokken, zodat men in de bibliotheek van Saba altijd op tijd zal zijn.

...de ingang van de nieuwe bibliotheek met de heer De Jong...

DE BEURS

Donderdag 23 januari 1986

WILLEMSTAD - Prof. Dr. Jaap (J.J.) Oversteegen van de Rijks Universiteit van Utrecht is ter gelegenheid van het UNA-symposium over Cola Debrot op ons eiland. Gisteravond hield hij voor een aandachtig luisterend gehoor een interessante lezing over Cola's rol in de Nederlandse literatuur. Oversteegen, die in het verleden naam maakte met vele bijzondere publikaties op literair-historisch en analytisch terrein, geldt in Nederland als een kenner bij uitstek van het proza- en poëtische werk van Debrot. De Beurs zal binnenkort uitvoerig op zijn waardevolle literaire zienswijzen terug-

B&N gesprek met Dr. Jules de Palm:

WHO THE HELL WAS HORATIO ODUBER?

DEN HAAG - In 1948 kwam ik voor het eerst naar Nederland met verlof", onthult Dr. Jules de Palm. "Ja, met vakantie, en ik vond Nederland meteen het einde. Het land van melk en honing waar ik altijd al van had gedroomd. Tussen haakjes, als ik nu, op dit moment zou zijn aangekomen, dan zou ik zo het eerstvolgende vliegtuig hebben teruggenomen. Dan zou geen haar op mijn hoofd eraan hebben gedacht mij in Nederland te vestigen. Ik ben van karakter erg precies, erg perfectionistisch en in 1948 waren de zaakjes in Nederland op tijd en voor elkaar. De mensen waren veel vriendelijker. Ze hadden nog belangstelling voor je en gaven goede service. Kortom, de klant was koning.

Toen dacht ik: Ik wil hier blijven, ik wil studeren. Ik had de onderwijzersakte en was hoofd van de Prins Bernhard School op Curaçao, maar ik wilde verder. Toen merkte ik", aldus De Palm, "dat je een studie met verstand moet kiezen, want je kunt evengoed zeggen, "ik ga nu Chinees of Servo-Kroatisch doen. Op de Universiteit van Leiden studeerden twaalf Antillianen Engels, vier waren bezig met Spaans, maar er was niemand die middelbaar Nederlands deed. Ik dacht, als ik dat ga studeren, dan heb ik meteen een baantje op de eilanden...

Ik heb dat besproken met de toenmalige onderwijsinspekteur Goslinga. Die zei tegen mij: De Palm, weet waar je aan begint. Dat is zo'n verschrikkelijk moeilijke akte. Dat kan je nooit van je leven halen. Wees toch tevreden dat je het al zo ver geschopt hebt als hoofd van een school. Ik kon dan ook geen verlof buiten bezwaar krijgen. Ik heb toen de gok genomen en mijn ontslag ingediend.

Later heb ik mij wel eens gerealiseerd: Als ik een grote villa bezit met een mooie oprijlaan, dan plaats ik daar een groot standbeeld voor Goslinga. Want hij is per slot de man geweest die mij die ene, juiste prikkel heeft gegeven die ik nodig had om die akte wèl te halen. Want ik moest hem toch iets laten zien!

Aanpassing Antillianen

Nadat ik aan de Universiteit mijn MO-aktes had gehaald was ik van plan terug te gaan naar Curaçao", vertelt Jules de Palm. "Ik had zelfs al zwart op wit een benoeming op zak als leraar Nederlands aan het Peter Stuyvesant College. Maar via via ging dat allemaal in de officiële leerboeken.

In mijn studietijd begeleidde ik namelijk al, zonder enige vergoeding, Antilliaanse bursalen. En vanaf 1959 zou dat mijn vaste werk worden.

In mijn studietijd ging ik bijvoorbeeld al naar hospita's toe om uit te leggen dat hun kostgangers niet gek waren, dat ze alleen maar op een Curacaose manier reageerden.

Als zo'n jongen voor de zoveelste keer met vriesweer de deur open had laten staan dan was het een pestkop. Ik moest dan gaan uitleggen: Nee, het is geen pestkop, hij bedoelt er niets mee. Hij heeft alleen negentien jaar lang op Curaçao geleerd dat de deuren open moeten staan... Ja maar, hoor je dan. Het is toch eigenlijk een vreselijke jongen en nog een beetje raar ook, want de zon schijnt en hij gaat niet eens lekker buiten zitten. Ik vind het een griezel. Ik moet die jongen niet...

Dat waren allemaal van die kleine dingen en die moest je dan in alle rust gaan uitleggen. In wezen kwam mijn keus hierop neer: Of Nederlandse taal te geven aan het PSC of in Nederland te blijven en mee te helpen met het vormen van kader. De problemen met de Antilliaanse bursalen lagen zuiver in de aanpassing. Je moest de gemiddelde Nederlander leren begrijpen. Ook de reactie op bepaalde standaard-uitdrukkingen.

Dr. Jules de Palm begeleidde jarenlang de Antilliaanse bursalen in Nederland. Tevens schreef hij, eerst op aandringen van Cola Debrot, korte verhalen, waarvan "De kerstcakes van Sjon Keta" één van de bekendste is. De laatste jaren hield De Palm zich bezig met de Encyclopedie van de Nederlandse Antillen, een uitgave van de Walburg Pers te Zutphen. De Beurs had in Den Haag een gesprek met Jules de Palm, één van Curaçao's grootste zonen, die er toch maar de voorkeur aan geeft in Nederland te blijven wonen....

Als je iemand hoort zeggen "wat ben jij toch een rare Chinees", en je begrijpt die uitdrukking niet dan kan je je snel beledigd voelen, want dat waren immers de wasbazen en de koks en hoe kon een Nederlander nu zoiets zeggen?

Natuurlijk kun je als leraar Nederlands op Curaçao ook flink de boot in gaan wanneer je een bepaalde, voor jou onschuldige uitdrukking bezigt die duidelijk verkeerd valt. Daarnaast leef je zeer geïsoleerd. Wanneer nu mijn dochter tegen mij zegt: Pappa, dat is gaaf zeg.. Ja, voor mij is gaaf altijd een woord geweest met een heel andere betekenis en een heel ander gebruik. Er komen steeds nieuwe woorden en begrippen bij. Andere verdwijnen achter de horizon. Dat is nu eenmaal het kenmerk van een levende taal, dus dat geldt evenzeer voor het Papiaments.

Bij iedere lichting nieuwe bursalen valt het mij op, dat ze woorden gebruiken die ik niet ken. Die woorden en uitdrukkingen hebben ze dan misschien overgenomen van de radio, van de televisie of van El Gordito Di Oro, Angel Job. En dan komen ze aan in Nederland en het eerste gebruikswoord dat die bursaal leuk vindt is "hartstikke".

Dat woord wordt op Curaçao nauwèlijks gebruikt en het staat ook niet in de officiële leerboeken.

Daarnaast merk ik onder andere op", aldus De Palm, "dat de gemiddelde bursaal nogal wat moeite heeft met de actieve en pas-

vervolg z.o.z.

sieve beheersing van de Nederlandse Taal. Misschien wordt er op de Antillen ook minder directe aandacht aan besteed. Zo trof het mij dat toen ik een keer op het Peter Stuyvesant was, er berichten werden doorgegeven via de loud-speakers in het Papiaments.

Vreemde ogen dwingen

Het proefschrift van Jules de Palm ging over het Nederlands op Curacaose scholen.

"En", verklaart Dr. De Palm "bij het onderzoek van opstellen trof ik een aanzienlijk aantal Papiamentismen aan. Om een voorbeeld te noemen. Mijn voet is ziek, in plaats van Ik heb een zere voet. Of, Het mes snijdt mij. Dat is zo typisch, omdat de Curaçaoenaar nooit de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor iets wil nemen. Het is altijd wel wat anders. Ik heb laatst nog zo'n mooi verhaal gehoord: Een werkster laat een vaas vallen. Ze vertelt: De vaas is gevallen. Wie heeft dat dan gedaan? Want een vaas valt gewoonlijk niet vanzelf. Ja, zegt ze, Deze bezem heeft de vaas doen vallen.... Of met andere woorden: De bezem heeft het gedaan...

Terugkomend op het geven van Nederlands op Curaçao. "Vreemde ogen dwingen" is de typerende Hollandse uitdrukking hiervoor. Maar dat is misschien niet de enige verklaring die opgaat. Let wel, ik ben geen psychologoog, maar dezelfde moeilijkheid heb ik ondervonden toen ik als onderwijzer voor de klas stond op Aruba. Het begrip onderwijzer, dat was een blanke Nederlander met sproeten en peenhaar die les gaf. Ik was dus eigenlijk een "rara avis" een zeldzame vogel in de bijt. In het verleden kwam de dokter ook uit Nederland en wanneer hij uit Colombia kwam, dan vroeg men zich in gemoede af: Zou hij wel goed zijn? De Nederlander, uitgezonden naar de eilanden, heeft dus altijd een soort aureool van perfectie meegekregen. Een Curaçaoenaar die naar Holland gaat om Nederlands te studeren. Nee, je moet dat vak krijgen van een autochtone Nederlander. Zo werd er gedacht... De Curaçaose jongen die na zijn studie naar het eiland terugkeert wordt met argusogen bekeken door zijn omgeving. Wacht eens even, hij moet zelfs beter zijn dan de Nederlandse leraar. Die Curaçaoenaar moet zichzelf de hele tijd bewijzen. Eigenlijk geldt dat hetzelfde bij kranten – recensies, al ligt dit natuurlijk op een totaal ander vlak. Men is op Curaçao nu eenmaal zeer gevoelig voor kritiek. Dus de Curaçaoenaar die het waagt een recensie te schrijven over een boek of een tentoonstelling van breiwerk mag praktisch geen kritiek leveren.... Zo genoot ik altijd bijzonder van bijvoorbeeld Mayra van der Dijs, want die schreef zoals het werkelijk was. Dus is Mayra weg... Als je wilt blijven, dan kan je je niet veroorloven strikt objectief te zijn. Maar de Nederlander is slechts een passant, dus die mag kritiek leveren, liefst zo fel mogelijk en als het even kan ten aanzien van een andere Nederlander. Laat ze elkaar maar afmaken is het credo.. Ja, met zo'n Nederlandse criticus, daar hebben ze op het eiland een beetje medelijden mee, die weet er toch niet het fijne van, daar wordt een beetje om gelachen....

Grootste blunder

Jules de Palm was eindredacteur van de Encyclopedie van de Nederlandse Antillen. In feite is eindredacteur in dit geval: samensteller, iedereen achter de vodden zitten om artikelen te leveren, ombudsman spelen, kritiek verdragen en in het midden van de nacht opgebeld worden.... Jules de Palm: "De Encyclopedie gaat als een zoet broodje over de toonbank, vandaar dat er eind vorig jaar nog een nadruk is gekomen. Het is ronduit een standaardwerk. Er werden in eerste instantie 4000 exemplaren van gedrukt en deze 4000 exemplaren waren onmiddellijk uitverkocht. Maar een encyclopedie is per definitie verouderd op het moment dat hij verschijnt. Sterker nog, al op het moment dat hij geschreven wordt. De trefwoorden LAGO en SHELL zouden nu al herschreven moeten worden. Op het allerlaatste moment heb ik bijvoorbeeld nog op kunnen nemen dat de LAGO-raffinaderij eind maart van plan was te gaan sluiten. Dit kon ik er echter pas met de grootst mogelijke moeite inkrijgen, want de tekst was al gezet.

Een encyclopedie wordt gewoonlijk beoordeeld aan de hand van datgene wat er niet instaat. Lof is er zelden voor de samensteller. Zo heeft niemand, maar dan ook niemand tegen mij gezegd: "Wat leuk dat je die tekeningen van Ellis Juliana hebt opgenomen", maar natuurlijk staan er fouten in. Mijn grote troost is echter dat ik ook andere, gelijkwaardige werken heb bestudeerd waaronder de Grote Oosthoek en de Winkler Prins. En daar staan ook fouten in. Zo wordt Cola Debrot in de Oosthoek behandeld en bij zijn werken staat "Galante Verhalen" genoemd. Maar dat is uiteraard niet van Cola, maar van Sjakie Debrot.

Een Encyclopedie kan nu eenmaal nooit helemaal volmaakt zijn. Ik geef toe", merkt De Palm op. "dat je soms een keuze moet maken. Soms is dat ook een weloverwogen waarde-oordeel. Mijn grootste blunder, althans dat vind ik zelf dan, is dat ik de toneelspeler, schrijver, dichter Norman de Palm ben vergeten. Hij heeft namelijk geen apart trefwoord gekregen en hierop ben ik terecht geattendeerd. De Palm is namelijk zo veelzijdig en ieder van mijn medewerkers, of dat nu over toneel of literatuur ging dacht dat de ander hem wel naar voren zou halen...

Resultaat is dat Norman de Palm niet is genoemd. Een pure communicatiestoornis. Letterlijk. Hij staat in de diverse teksten wel op verschillende plaatsen vermeld, maar dan moet je zoeken en dat is niet de bedoeling van een encyclopedie. Kortom, het samenstellen van zo'n werk is eigenlijk een heel ondankbare taak. Het valt wel een beetje te vergelijken met het samenstellen van een woordenboek, waarin sommige woorden ook ontbreken of waar abusievelijk een verouderde of verkeerde omschrijving bijstaat.

Veel ergernis

Het samenstellen van de Encyclopedie heeft mij veel dankbare momenten gegeven, maar ook veel ergernis. Zo vond ik bijvoorbeeld dat aan Aruba meer aandacht besteed moest worden. Ik wilde het eiland meer in de "picture" brengen. Je doet er dan erg je best voor. Maar je moet niet verwachten dat ik van één Arubaan ook maar enige reactie heb ontvangen. Dat vind ik persoonlijk nogal negatief, maar desalniettemin heb ik getracht veel op te nemen.

Zo stel ik mij voor dat een Amerikaan, die zoals gewoonlijk graag alles wil weten, zich afvraagt wanneer hij het ziekenhuis passeert,, "Who the hell was Horacio Oduber? ". Dat moet dus in de Encyclopedie, de eerste dokter van Aruba. Maar als ik dan vertel", onthult De Palm, "wat het mij een ongelofelijke moeite heeft gekost om zijn geboorte- en sterfdatum te achterhalen. In Nederland zou dat een fluitje van een cent geweest zijn. Ik heb op Aruba echter diverse mensen moeten benaderen Men gaf verschillende data, de man was op verschillende plaatsen geboren en gestorven. Dat is de reden dat ik bijvoorbeeld de sterfdatum niet goed heb kunnen achterhalen.

Of ik krijg de tip: Als je iets van de aardrijkskunde van Aruba wilt weten moet je mijnheer X hebben. Ik ben dan al enorm blij dat ik zo'n medewerker kan vinden. Waar woont hij, wat is zijn telefoonnummer? Na erg veel zoeken, het telefoonnummer bleek foutief, krijg ik hem aan de lijn. "Acht wat zielig a... maal zegt X. dan, ik zou graag willen helpen, maar ik ben geschiedenis-leraar".

Of iemand stuurt mij een stuk over een bepaald onderwerp. En ik mis iemand die in dat verhaal zeker genoemd zou moeten worden. Ik schrijf dus aan de medewerker: "Heb je A. niet over het hoofd gezien?"

Waarop hij belt, want de gemiddelde Curacaoenaar vindt het verschrikkelijk lastig die pen ter hand te nemen; ik zeg dan nog in mijn onschuld: "Dat telefoneren kost je kapitalen"..... Waarop hij: "Nee hoor, ik bel van kantoor". Nu, kortom, hij zegt tegen mij: "Nee ik ben die man, die afschuwelijke A. helemaal niet vergeten. Maar ik vind het een rotvent! Die hoort er

vervolg p. 11

niet in". Waarop ik dan moet zeggen dat het niet gaat om zijn persoonlijke waarde - oordeel. Als je die en die en die noemt, dan moet je ook deze noemen... Ja, dat zijn me toestanden.

Sociale verplichtingen

De Antilliaan neemt nu eenmaal eerder de telefoon dan de pen. Ik lig daar niet wakker van, maar het is natuurlijk wel een bepaalde tendens. Er zijn maar weinig mensen te vinden die graag schrijven, ook wat betreft de letterkundige produktie. In dit verband schiet mij één woord te binnen", zegt de letterkundige. "De tijdsfactor! De Curacaoenaar heeft zoveel sociale verplichtingen, dat het erg moeilijk is om te kunnen werken en om je helemaal af te sluiten. Er zijn zoveel belangrijke dingen die absoluut moeten.

Op het moment dat je juist goed bezig bent word je onderbroken. Je moet dus andere prioriteiten stellen. Bijvoorbeeld die tante waaraan je zoveel verschuldigd bent is jarig. Daar moet je natuurlijk naar toe. En er is om de haverklap wel wat aan de hand. Het sociale gevoel is als het ware zo dominerend dat sommige andere, ook belangrijke dingen duidelijk op de achtergrond raken.

Als ik mijn broer bel, vertelt hij me dat hij al weken bezig is een brief naar Nederland te schrijven. Wanneer ik die brief dan ontvang blijkt hij ook in verschillende gedeelten geschreven te zijn.

Andere ball-point, andere kleur inkt. Ik denk dan, opeens heeft iets anders zijn aandacht. Hij moet stoppen met schrijven of hij nu wil of niet. En dat is dan de verklaring. Je moet je echt terugtrekken. Kijk, als ik hier in Holland thuis zit, en er wordt aan de deur gebeld, dan heb ik nog de keus om al dan niet open te doen. Maar op Curacao wordt niet aangebeld. Iemand staat meteen binnen en houdt er geen rekening mee, dat je misschien met iets anders bezig bent. Je moet er dus echt geïsoleerd voor gaan zitten, anders word je steeds gestoord...

Toch stelt Dr. Jules de Palm met nadruk, "zijn er ook veel frustrerende zaken. Om een voorbeeld te noemen. Je had op Curacao op school van die definitieve begrippen geleerd: de onkreukbare Nederlander, de nuchtere Nederlander. Dat zijn stereotypen die niet meer bestaan. De Nederlander die ik bij mijn komst, 35 jaar geleden aantrof bestaat absoluut niet meer. Het is een volkomen andere wereld geworden. Ik weet wel dat er allerlei te verklaren is: de komst van de televisie enz., de huisvrouw die niet meer kookt, maar liever patat door één van haar kinderen laat halen. Er zijn overal snack-bars en Chinese eethuizen.

Ik zie de Nederlander niet meer in de bus, in de trein met zijn pakje brood, met zijn twaalfuurtje. Het bestaat niet meer. Het is frustrerend. Als men een school gaat bouwen wordt eerst gekeken waar de kantine komt. Het is een "must". En ik zeg altijd maar: Het is een kwestie van economische realiteit.

Toen de Nederlander het geld hard nodig had was hij erg vriendelijk. Ik heb zelf aan de lijve ondervonden dat de slager bij mij om de hoek figuurlijk op zijn knieën van schaamte lag omdat hij mij runderlever had geleverd in plaats van varkenslever. Maar nu word je letterlijk uitgelachen. Nee hoor, zo'n vergissing is niet mogelijk, uitgesloten zelf. Ze zien je niet meer staan van de mist. De slager leest de buurtkrant en eigenlijk stoor je hem alleen maar......

Controle

Wanneer De Palm definitief zou terugkeren naar de Antillen, zou hij naar alle waarschijnlijkheid voor Aruba kiezen. De Palm: "Aruba is mij erg dierbaar omdat ik daar mijn eigen sociale verplichtingen kan scheppen. Op Curacao heb ik te maken met directe familie en met de meest uiteenlopende vrienden en kennissen van vaders- en moederskant.

Vergeleken met de Nederlandse situatie is de familieband op Curacao uiterst strak en sterk. De sociale controle is overmatig en als je er dan een tijdje tussenuit bent geweest is het ronduit een "crime" om daar weer aan te wennen en in te passen. Daar komt nog iets bij en dat vind ik erg kwalijk. Je stuurt mensen naar Nederland om opgeleid te worden tot kader. Dus deze mensen verwachten bij terugkomst goed ingehaald te worden. Maar in plaats daarvan worden ze argwanend bekeken.

Je hebt al wat tegen je, want je komt uit Nederland! Ik heb mijn bursalen dan ook altijd voorgehouden om die noodzakelijke aanpassing terug wat soepel te laten verlopen. Je moet dus niet bij terugkeer zeggen: "Kijk, dat doen we in Nederland, daar en daar op deze manier". Je moet de zaken op een rustige, misschien wat langzame wijze trachten te veranderen. Maar de meeste bursalen zijn jammergenoeg nog te jong voor deze benaderingswijze. Vooral meisjes hebben veel last. Eerst jaren van weinig sociale controle in Nederland en dan op het eiland een erg moeilijke tijd...."

Amigoe
WOENSDAG 22 JANUARI 1986

WILLEMSTAD — Bij de ambtswoning van gouverneur Römer vond gisteren de beëdiging plaats van mevrouw Linda Badejo-Richardson als minister van Onderwijs en Cultuur. Zij zal deze post overnemen van minister Frank Rozendal (DP-Curaçao) die enige weken als waarnemend bewindsman van Onderwijs heeft opgetreden. Mevrouw Richardson, die in 1979 haar doctoraal Algemene Taalwetenschappen behaalde en ruime ervaring heeft op onderwijsgebied, heeft tevens in Nederland en België als tolk gefungeerd. Ze werd in 1981 door de Antilliaanse regering benoemd op het talenbureau op Sint Maarten. Drs Richardson wordt de achtste en tevens laatste minister in het kabinet Martina. Ze werd door Saba en Statius voorgedragen. Op de foto het moment waarop mevrouw Richardson de eed aflegt in handen van de gouverneur. Op de achtergrond de DP-Sint Maarten minister Leo Chance (rechts) en de echtgenoot van de nieuwe minister.

Diana Lebacs SHERRY herdrukt

EEN GEMISTE KANS

De achterflap van de tweede druk van *Sherry* (1971, 1985¹) meldt dat dit debuut van de bekende Curaçaose kinder- en jeugdboeken-auteur Diana Lebacs "jarenlang niet verkrijgbaar" was. Maar dat wilde niet zeggen dat het vergeten was, want er bleef een gestadige vraag naar, onder andere van eind- examen- kandidaten en middelbare scholieren, zodat uitgeverij Leopold besloot tot een herdruk, die onlangs verscheen.

Dat het een ongewijzigde, fotografische herdruk is geworden, is aan de ene kant wel te begrijpen, maar aan de andere kant sterk te betreuren. De kostenfactor mag geen echt argument zijn voor de uitgever om tot een identieke uitgave te besluiten, het feit dat *Sherry; het begin van een begin* als eerste Nederlandstalige jeugdboek van de Antillen een "klassieker" is geworden wèl.

Maar toch. Sherry is het debuut van een schrijfster die 24 jaar oud was toen het boek verschéén; hoe oud was de auteur tijdens het schrijfproces? Het is dus een jeugdroman in dubbele betekenis en draagt dientengevolge kenmerken van onervarenheid met literaire technieken.

INHOUD

Sherry, het begin van een begin beschrijft de ontwikkeling van het Curaçaose meisje Sheritsa dat in de jaren zestig na de opleiding aan de Pedagogische Afdeling van de H.B.S. naar Nederland gaat om maatschappelijk werkster te worden. Ze voelt zich aangetrokken tot de sociaal zwakkeren en wil de oudere conservatieve generatie bewust maken van en enthousiasmeren voor een vernieuwingsproces, dat echter maar moeizaam van de grond komt. Met deze algemene maatschappelijke lijn is een persoonlijke verhaaldraad vervlochten door middel van een drietal liefdes, waar ook Sherry's ongebondenheid en onconventionaliteit tot uitdrukking komen. Aan het einde komen beide draden op positieve wijze bij elkaar: het begin van een begin!

OMSLAG

De omslagtekening door Rien Poortvliet en de foto op de achterflap van de eerste druk suggereerden een sterk autobiografisch karakter van het boek. Het meisje op de voorplaat was voor iedere lezer duidelijk Diana Lebacs en niet Sherry, over wie geschreven wordt dat ze "zwart" is met kroeshaar dat gevlochten werd toen ze nog jong was en dat ze later in een afro draagt.

De tweede druk mist de foto van Diana Lebacs op de achterkant en geeft op de voorkant een nieuwe Sherry die opnieuw meer op Diana dan op de figuur in het boek lijkt; identificatie van plaat en auteur wordt de lezer nu onthouden dus, terwijl de tekening toch niet "klopt".

Het weliswaar mooi gestileerde en in prachtige kleuren uitgevoerde madonnakopje voor een natuur- tafereel afgebeeld, is niet de felle Sherry van het verhaal, noch uiterlijk noch qua karakter. Ook tekenaar Theo Zwinderman gaat hier de slordige Hollandse mist in, al oogt het prachtig.

PAPIAMENTU

Diana Lebacs verklaarde aan het einde van haar verhaal in 1971 in een woordenlijst van anderhalve pagina een aantal Papiamentstalige woorden uit het verhaal. Deze lijst is in de nieuwe druk ook ongewijzigd overgenomen, zodat we nu spellingen zien als "Con ta", Co'i loko", "joe", "môru", "njetu", enz.

Maar dat zijn uiterlijke, cosmetische zaken die pleiten tegen een ongewijzigde herdruk, ernstiger zijn volgens mij de inhoudelijke.

MOTIEVEN

Sherry vertolkt de "revolutionaire tijdgeest" van het einde van de jaren zestig en het begin van een nieuwe tijd na 30 mei 1969 en de rol van de jongeren daarin. Dat Diana zelf al lang niet meer zo positief denkt over de ontwikkelings- mogelijkheden van het zich vernieuwende Curaçao, nu deze jongeren van toen tot de ouderen zijn gaan behoren bewees ze met *Suikerriet Rosy* 1983)

Het debuut *Sherry* zal dan ook als document van een bepaalde tijd en elan gelezen moeten worden. En dan doel ik op belangrijker zaken als het niet meer voorkomen van de H.B.S. en een daaraan verbonden Literair- Pedagogische Afdeling of aan de mode bijvoorbeeld:

"Ik háát deze tijd ... Geef mij maar zijn trui en mijn jeans. Bah! Elke keer als je uitgaat moet je nylons aan en een strakke jurk om je lijf. En op de koop toe naaldhakken. Afschuwelijk! Hoe kom ik uit deze zwangbuis?"

Het is de laatste tijd weer mode geworden om onze problemen met die van voor 1969 te vergelijken. Staat de auteur nu nog achter haar visie op "30 mei" zoals ze die in *Sherry* verkondigt?

Hoe is intussen haar visie op de conflict- situaties tussen ouderen en jongeren (ouders en kinderen, waarbij de ouderen de gezagsgetrouwe conservatieven zijn); tussen wit en zwart op Curaçao; tussen makamba en Curaçaoënaar en — sterker — tussen Antilliaan en Nederlander in Nederland?

LITERAIRE VORM

Ik noemde *Sherry* in het begin een "klassieker", maar hét kenmerk van klassiek werk is dat het tegen de tijd bestand is door een algemeen thema dat op superieure wijze vorm kreeg. Maar *Sherry* is niet in die zin klassiek omdat het in de uitwerking te kort schoot en schiet. En dat is mijn belangrijkste bezwaar tegen een ongewijzigde herdruk, dat het de fouten en zwakheden van de beginner prolongeert.

In de openingszin "Sheritsa herinnerde zich hoe ze vroeger voor de spiegel kon staan ..." is het al mis met het perspectief, omdat het wanneer van die "herinnering" voor de kritische lezer niet beantwoord wordt.

Het hele verhaal draagt kenmerken van psychologische oppervlakkigheid en een zeer sterk aangezette zwart-wit tegenstelling: te begrijpen voor een jong en beginnend auteur, maar nu niet meer goed te praten.

Er zijn plotselinge onlogische verhaal- wendingen en innerlijke tegenstrijdigheden. Zo vecht Sherry bijvoorbeeld voor een beurs, maar ze maakt daarbij wel graag gebruik van Edward, die "door zijn betrekking vrienden en relaties (had) juist in die kringen, die Sherry aan een beurs konden helpen. Hij maakte van zijn positie dan ook handig gebruik. Ja, hij was gewiekst in deze zaken."

De schematische opzet van het verhaal blijft in de uitwerking hinderlijk zichtbaar. Zo zijn met de ruimtelijke driedeling Curaçao — Nederland — Curaçao drie liefdes verbonden die op hun beurt weer een nadrukkelijke symbolische betekenis hebben.

Een onervaren verteller dringt zich nadrukkelijk tussen verhaal en lezer op allerlei momenten: "Maar als je jong bent, treur je niet lang over het verbreken van oude banden."

De auteur legt de figuren te grote woorden in de mond over onnozele zaken: "De hele stad is nog geshockeerd, zoals jij met slacks aan het winkelen was, laatst ..."

Het is steeds weer net "te", waardoor de lezer niet anders kan concluderen dan met een onervaren auteur te doen te hebben, die net niet voldoende terughoudendheid betracht bij het doseren van haar effecten, zodat we dicht bij de populaire tienerlectuur belanden. De inzet van het boek is duidelijk literair, de uitwerking overstijgt het lectuurniveau nauwelijks.

STUDIES

Maar ik hoef deze bezwaren hier niet verder te adstrueren, want ik zou alleen maar in herhaling vervallen van twee waardevolle universitaire scripties.

Zo concludeerde Ini Statia in 1984 in haar Groningse scriptie *Konta mi algu krioyo; Nederlandstalige Antilliaanse jeugdliteratuur (vreemd of eigen?)*, na een meer dan 35 pagina's tellende analyse die vooral de creativiteit van de lezer zelf bij het leesproces onderzocht:

"Sherry is teveel een kopie van een traditioneel- westerse meisjesroman waardoor het de lezeres te weinig Antilliaans- eigen besef biedt. Het blijft bij een verslag van een bepaalde ervaren werkelijkheid en overstijgt die werkelijkheid niet door het verhaal zélf, het beelden te laten overtuigen." (Deze belan[illegible]rijke scriptie is in de plaats[illegible]e boekhandel verkrijgbaar).

Een Nijmeegse literair- sociologische doctoraal- scriptie *Van Maria tot Rosy; over Antilliaanse literatuur* (1984) door Harry Theirlynck — die drie jaar op Curaçao woonde — concludeerde na waarderende woorden over de thematiek:

"Over de literaire kwaliteiten van de roman kan men alleen maar somber zijn. De compositie, de stijl, de karakter- tekening, de dosering van de diverse elementen, het is allemaal beneden de maat."

Ter verdediging kan natuurlijk gelden dat *Sherry* een jeugdwerk en debuut van Diana Lebacs was en bovendien het eerste Nederlandstalige Antilliaanse jeugdboek, en dat ze zich later voorbeeldig ontwikkeld heeft tot een belangrijk auteur.

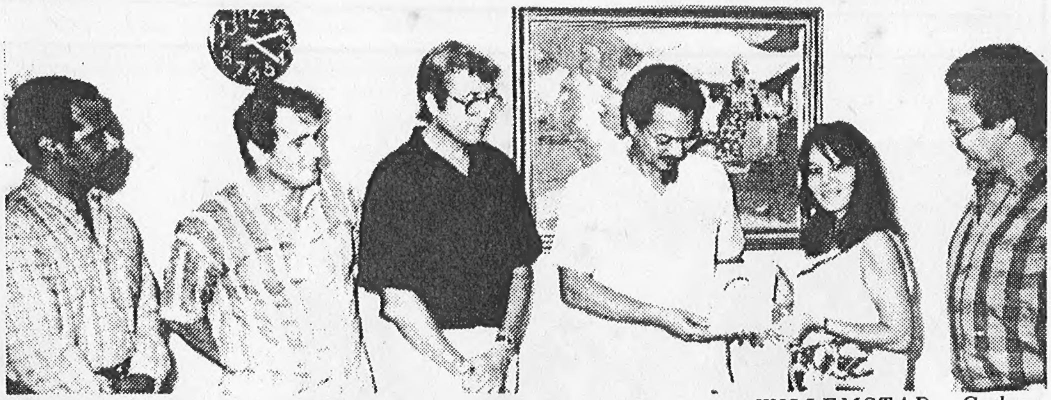
Maar juist de beste sch[illegible]vers zorgen ervoor dat ze later [illegible]tief zwak jeugdwerk laten voor wat het was of herschrijven. Waar zijn de eerste publicaties van Cola Debrot en Boeli van Leeuwen nog te vinden? Zo nam Miep Diekmann bijvoorbeeld haar eerste werken zonder meer uit de circulatie; maar ook het vroege werk dat haar bekend maakte en waarvoor ze literaire prijzen kreeg, zoals *De boten van Brakkeput* en *Padu is gek* heeft ze bij de laatste herdruk herschreven.

Waarom heeft Diana Lebacs nu ze zo'n grote schrijf- ervaring heeft als waarvan ze in *Suikerriet Rosy* blijk gaf, niet van zichzelf of de uitgever geëist haar debuut grondig te herschrijven? Dat zou een enorme klus zijn geweest, maar dan hadden we waarschijnlijk een werk gezien dat op literair niveau staat, terwijl we nu niet meer hebben dan een goed bedoeld debuut waarin een weliswaar belangrijk thema op zwakke wijze is uitgewerkt. ●

WIM RUTGERS

¹)Diana Lebacs: Sherry; het begin van een begin Leopold — Den Haag 1985 190 pp.)

Amigoe VRIJDAG 24 JANUARI 1986

WILLEMSTAD— Gedeputeerde van Onderwijs en Cultuur ing Angel Salsbach heeft onlangs Diana Lebacs, Roel Jungslager, Wop Sytsma en Ramon Penso ontvangen, die hem een aantal boeken en een cassette overhandigden die op de Nederlandse markt zijn verschenen onder de naam "project leeslift Antillen". Het boek de Toembakoning dat geschreven is voor kinderen die moeite hebben met lezen, wordt geleverd met een cassette waarop de liedjes staan die in het boek voorkomen. Het boek de Spokenband dat eveneens geschreven is door Diana Lebacs, gaat over twee jongens die leven in de wereld van breakdance en thriller. Zij komen een oude man tegen die hen vertelt van zumbi- muziek. Op deze wijze krijgen de kinderen een indruk van de Curaçaose geschiedenis. Het doel van het project is via deze boeken de Antilliaanse cultuur bekendheid te geven in Nederland. Op de foto: Gedeputeerde Angel Salsbach met de groep die actief bezig is op literair gebied.

Amigoe DONDERDAG 23 JANUARI 1986

Minister houdt eerste rede

Badejo: eenheid met regio noodzakelijk

WILLEMSTAD — Het bewerkstelligen van eenheid tussen landen van het Caribisch gebied, zoals de Antilliaanse auteur Cola Debrot dat in zijn roman Bewolkt Bestaan beschreef. De vorming van één Caribische natie. Dit benadrukte de nieuwe minister van Onderwijs en Cultuur, drs Linda Badejo, gisteren tijdens haar eerste officiële handeling als bewindsvrouwe.

Ze sprak de redevoering uit ter gelegenheid van de opening van het door de CCC, het ILA en de UNA georganiseerd Cola Debrot symposium bij de Universiteit van de Nederlandse Antillen.

Nadruk legde de nieuwe minister op de invoering van de moedertalen in het onderwijs en de rol die de eilandgebieden hierbij moeten spelen. De legalisering van het Engels en Papiaments als officiële taal noemde ze ook. En grote gerichtheid op de regio ook op onderwijsgebied, kenmerkte de minister als een ander streven.

Veel waarde hecht ze ook aan de eigen — literaire — werken van Antilliaanse schrijvers en stelde in dit verband voor, hun werken ook in het Papiaments en Engels te laten vertalen, "opdat ze ook door de rest van de Antillen gelezen kunnen worden", zei Badejo gistermiddag in de aula van de UNA, ter gelegenheid van de opening van het symposium. Literatuur is volgens de minister overigens een middel bij uitstek onze zelfkennis te vergroten, lichtte de minister toe. "Immers geen volk kan economische ontwikkeling bewerkstelligen, zonder dat het gevoel in eigen waarde ontwikkeld is."

Amigoe VRIJDAG 24 JANUARI 1986

Het Cola Debrot-symposium is begonnen

"Kangreu di Ulanda di: despues di mi morto mi bunitesa..."

«I COULD NOT have wished for a more appropriate occasion to deliver my maiden address as Minister of Education and Culture of the Netherlands Antilles than this important symposium dedicated to one of our most distinguished writers». Zo begon de kersverse minister van Onderwijs, Linda Badejo-Richardson haar toespraak waarmee zij het Debrot-symposium woensdag 22 januari in de aula van de UNA opende.

In haar toespraak benadrukte zij, zoals gisteren al even in de Amigoe werd aangestipt, o.a. het belang van de studie van literatuur en cultuur als belangrijke weg om zichzelf te begrijpen, als middel om de eigen identiteit te ontdekken. Vandaar ook dat ze erg blij was met de aanwezigheid van de Surinaamse auteur Albert Helman die door zijn aanwezigheid en door zijn komende lezing de Caribische dimensie van Debrot en zijn werk kan en zal illustreren.

Voor Badejo- Richardson spraken Carel de Haseth namens de UNA en Ro de Palm voor het CCC enkele woorden. UNA, CCC zijn immers samen met het ILA verantwoordelijk voor de organisatie van het symposium. De Haseth reikte de eerste exemplaren uit van de UNA-uitgave "Catalogus van werken van en over Cola Debrot 1918-1985", samengesteld door Maritza Eustatia, bibliothecaresse van de UNA. De tweede spreker, Ro de Palm, schetste in zijn toespraak de korte geschiedenis van het Debrot- symposium. Het idee daarvoor is afkomstig van Wim Bennebroek Gravenhorst en het kreeg verder vorm in de burelen van Sticusa; die organisatie heeft waardevolle financiële steun verleend om het symposium mogelijk te maken. De Palm benadrukte de rol van "de sociaal- bewogen mens Cola Debrot op algemeen cultureel gebied voor Curaçao" en het cultuur- pionierschap van Debrot, daarbij verwees hij naar de inleiding van Eustatia bij haar "Catalogus van werken". De Palm kon tegelijkertijd iets toevoegen aan die bibliografie, hij kon gouverneur Römer één van de eerste exemplaren overhandigen van nog een bibliografie, een uitgave van Sticusa "Literatuur- overzicht mr. Nicolaas (Cola) Debrot", net van de pers hierheen gebracht door Sticusa- vertegenwoordiger Van Bueren.

Bibliografie

Aan de binnenkant van de achteromslag van de UNA-catalogus staat, als een soort motto, de Antilliaanse zegswijze afgedrukt die boven dit artikeltje staat. Symposium, bibliografieën, Verzameld Werk, dat zijn de facetten waarin de schoonheid van de Kangreu di Ulanda Debrot zich toont.

In de uitgave is de toespraak opgenomen die UNA-rector Alex Reinders uitsprak als eerste lezing in de Cola Debrot- voordrachten- cyclus. De "Verantwoording" en de schets "Cola Debrot als cultuur- pionier" zijn van de hand van Maritza Eustatia. Verder zijn er foto's opgenomen en enkele "Getuigenissen van weleer", zoals de eerste ledenlijst van het CCC.

In de schets wil de schrijfster duidelijk laten zien dat Debrot niet "de eerste en de enige is geweest die oog heeft gehad voor de cultuurverzorging op Curaçao", maar wel dat zijn streven vooral het "planmatig bevorderen van het culturele leven" betrof. Ook wordt duidelijk gemaakt dat een en ander in een betrekkelijk korte (en stormachtige) periode plaats heeft gevonden. In korte tijd na elkaar werden bijv. het

Vervolg z.o.z.

CCC, de Filmliga en de Wetenschappelijke Bibliotheek geboren.

De catalogus geeft een per jaar gerangschikt overzicht van werken van en over Debrot (1918 t/m 1985) die in de bibliotheken van de Nederlandse Antillen aanwezig zijn. Zo'n overzicht heeft voor- en nadelen. Op zo'n manier wordt de ontwikkeling, vooral van de receptie van de schrijver, duidelijk en wat samenhoort staat bij elkaar: boek en reacties bijv. Aan de andere kant is een opsplitsing van primaire en secundaire literatuur sneller te overzien. Ook een stringente alfabetisering bevordert de overzichtelijkheid. Nu de catalogus echter nog niet zo dik is, tellen deze nadelen nog niet zo zwaar. Het is een goede zaak dat de bibliografie verschenen is, er moet heel wat stoffig werk aan ten grondslag liggen. Tezamen met het literatuur- overzicht van Sticusa, waarin wel bovengenoemde opsplitsing te zien is, maar waarin een aantal Antilliaanse artikelen niet opgenomen is, is er genoeg stof voor de Debrot-speurder.

Het is te hopen dat een volgende druk, waarin beide nu verschenen uitgaven misschien wel geïntegreerd kunnen worden, snel zal moeten verschijnen. Dat zou een teken zijn van een groeiende Debrot- literatuur en tegelijkertijd bestaat dan de mogelijkheid enkele schoonheidsfoutjes te verbeteren. Het maken van een bibliografie moet trouwens een tragisch en verblijdend werk tegelijk zijn. Zo'n overzicht is nog niet af of de volgende artikelen over het behandelde onderwerp verschijnen alweer. Ook die tegenstelling zou Debrot zelf niet willen verzoenen.

Debrot en de Nederlandse literatuur.

Na opening en langdurige versnapering ging het echte symposium van start met een lezing van J.J. Oversteegen over de plaats van Debrot in de Nederlandse literatuur. Hij werd ingeleid door Frank Martinus die Oversteegen typeerde als een "naar buiten gericht man" en daarom precies geschikt voor een symposium over zo'n nomadisch mens als Debrot. Een leuke bijkomstigheid is natuurlijk ook dat Oversteegen werkt aan een Debrot- biografie. Oversteegen liet merken dat hij al heel wat snuffelwerk achter de rug had. Door zijn kennis van dagboeken en brieven kon hij verhelderende details geven. Zijn lezing was bijzonder boeiend, vooral door de afwisseling van grote lijn en detaillering

Zaterdag 25 januari 1986

DE BEURS

WILLEMSTAD -- Op vrijdag, 24 januari 1986, ontving de Gouverneur van de Nederlandse Antillen, Zijne Excellentie, dr. R.A. Romer te Landhuis St. Barbara, de organisatoren en sprekers op het Cola Debrot Symposium. Tijdens dit bezoek werd van gedachten gewisseld over het Symposium, dat georganiseerd werd door de Universiteit van de Nederlandse Antillen, het Instituto Linguistiko Antiano en het Cultureel Centrum Curaçao. Op de foto v.l.n.r.: Mej. drs. M. Lichtveld Z.E. dr. R.A. Romer, de heer F. Booi, dr. L.A.M. Lichtveld, mej. E. Charles, de heer T.R.A. de Palm, dr. J. van Bueren en Professor dr. J.J. Oversteegen.

Hij schetste Debrot als een auteur voor wie levens- beschouwing en literatuur- opvatting zeer nauw verbonden waren. Zo nauw dat hij eigenlijk een beetje een vreemdeling was in de Nederlandse literaire bijt. Debrot was overal en nergens thuis, benadrukte Oversteegen en daarom hoorde hij misschien wel bij de Nederlandse literatuur, juist omdat hij er buiten stond. Deze paradox zag Oversteegen als essentieel voor de verhouding tussen Debrot en de Nederlandse literatuur.

De pogingen van Debrot om tegenstellingen te vangen binnen de literaire vormen en zijn theoretische toelichtingen daarop zoals bijv. in het artikel «Tegenstellingen», waarin Debrot zijn romantisch- rationalistisch (later realistisch) programma verwoordt, zijn waarschijnlijk over de hoofden van zijn tijdgenoten (en velen later) heen gegaan. Debrot wilde iets eigens, dus iets nieuws zeggen waarvoor nog geen terminologie aanwezig was. Daardoor is hij vaak misverstaan, vond Oversteegen, behalve misschien door de schrijver Pierre Dubois. Ook de niet-Franse (Antilliaanse?) variant van het existentialisme waaraan de hoop niet ontbrak (er is geen wanhoop zonder hoop) moet voor veel tijdgenoten te nieuw zijn geweest; net zoals de rol van de metafysica, voor Debrot vanzelfsprekend, door hen niet als zodanig gezien werd. Oversteegen wilde laten zien, dat juist het niet willen opheffen van tegenstellingen essentieel was met daaraan gekoppeld het vinden van de literaire vorm waarbinnen de twee- eenheid getranscendeerd kon worden. Zeer illustratief daarbij waren de diverse laatste zinnen uit verschillende prozastukken en de rol die het maanlicht speelt in veel van de poëzie van Debrot. Ik kan niet nalaten hier het laatste kwatrijn te citeren van het gedicht «Witte Bloesems».

«Blijken van liefde worden uitgewisseld,
ofschoon wij zwijgen in het licht der maan,
omdat met woordengalm slechts wordt bedisseld
de eenzaamheid van ons bewolkt bestaan.»

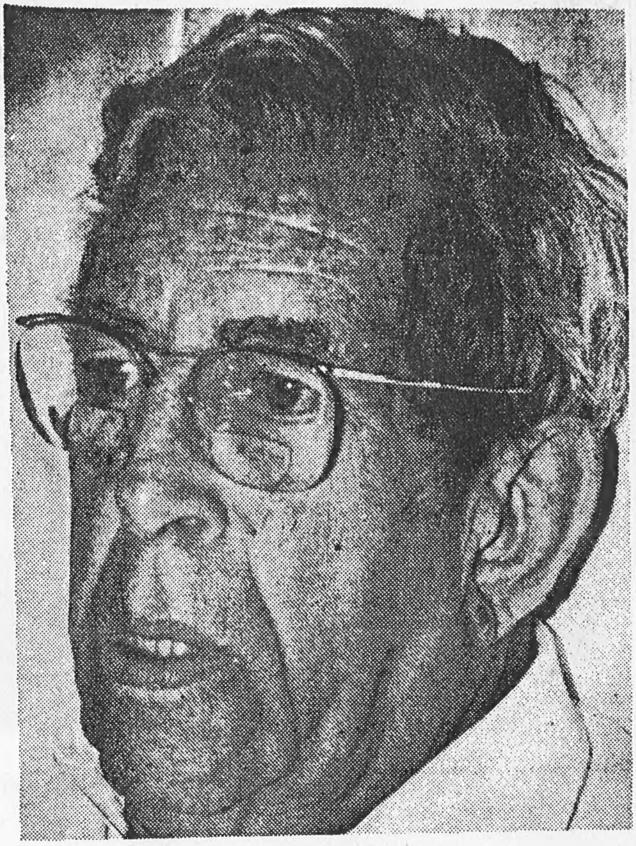
Oversteegen zei tijdens zijn lezing natuurlijk nog veel meer, o.a. over de interessante relatie die tussen Debrot en Céline bestond. Wie dat allemaal wil weten, zal de Symposium- bundel moeten afwachten die Uitgeverij Kolibri zal uitbrengen. Maar ik wil iedereen aanraden om niet zo lang te wachten. De lezingen van Alette Beaujon en Frank Martinus zijn nu helaas al weer verleden tijd. Maar vandaag, morgen en zondag zijn er nog genoeg interessante opmerkingen te horen in de aula aan de Jan Noorduynweg. Vanmiddag staat de poëzie van Debrot centraal en vanavond «Bewolkt Bestaan», terwijl morgen Debrot biografisch uitgediept zal worden, o.a. door eerder genoemde Albert Helman. Schroom niet, lezers, maak er eens een cultureel weekeinde van.

KLAAS DE GROOT

Taalgeleerde Dr. Lou Lichtveld:

INVOEREN PAPIAMENTS BETEKENT VERDERE ISOLATIE VAN ANTILLEN

WILLEMSTAD - De bekende doctor in de taalwetenschappen Lou Lichtveld, beter bekend onder zijn schrijversnaam Albert Helman, acht de invoering van het Papiaments in het onderwijs op Curaçao een stap terug in de ontwikkeling van de drie Benedenwindse Eilanden. "Ten eerste houdt men hierdoor geen rekening met de Bovenwindse eilanden", aldus de Surinaamse oud-diplomaat, "maar men isoleert zich hierdoor ook steeds meer van de omgeving".

'...het Papiaments een taal voor een onderonsje...'

Volgens dr. Lichtveld betekent het gebruik van Nederlands op de eilanden al een isolatie van de omgeving, net zoals dat in Suriname het geval is. "Als invoering van Papiaments werkelijk onder het volk leeft, is het een goede zaak. Mijn indruk is dat zulks niet het geval is en slechts een kleine groep dit wenst door te drukken.

Onverstandig

Persoonlijk vind ik dat een zeer onverstandige politiek. De cultuurtaal is en blijft te allen tijde het Nederlands. Ook de wetgeving blijft in het Nederlands geredigeerd worden, terwijl de rechtspleging volledig in het Nederlands plaatsvindt. In het onderwijs en zeker in het voortgezet onderwijs is Nederlands noodzakelijk. En daarmee is men al sterk geïsoleerd ten opzichte van de regio", aldus auteur Albert Helman.

"In het Caribisch Gebied zijn Spaans en Engels de cultuurtalen, terwijl dat in mindere mate van het Frans gezegd kan worden. Slechts 200.000 mensen spreken Papiaments. Het is dus een erg kortzichtige politiek als men zich door middel van de taal van de drie Benedenwindse Eilanden gaat isoleren van zijn omgeving.

Bovendien betwijfel ik op het Papiaments zich ten opzichte van de cultuurtaal Spaans kan handhaven. Ik zie in de toekomst toch het Spaans een overheersende positie gaan innemen. Het Papiaments blijft slechts bestaan als een kringtaal, een taal voor een onderonsje. Het is leuk om in de tram in Amsterdam deze taal te gebruiken, omdat de omstanders je dan niet kunnen verstaan.

Het vervult dan de functie van geheimtaal. Maar meer is voor het Papiaments toch niet weggelegd!", voorspelde de heer Lichtveld.

Denken

"Bedacht moet voorts worden dat er een grote wisselwerking is aangetoond in de wetenschap tussen taal en denken", merkte de taalwetenschapper op.

"Het Papiaments is een beperkte taal met een beperkte woordenschat, die bvendien in een beperkte kring verstaan wordt. Hierdoor wordt ook het denken in die kring zeer beperkt. Men verhindert daardoor zijn eigen ontwikkeling en de ontwikkeling van de eigen bevolking!" vervolgde de schrijver Albert Helman.

"Neem nu de werkwoordsvormen in het Papiaments. Daarin kent men alleen de imperatief. Naarmate men het Papiaments meer gaat ontleden differentieert het zich steeds minder van het Spaans. Er blijft uiteindelijk slechts een streektaal van over.

Een volk onderscheidt zich gemeenlijk van een ander volk door de taal. Maar dat volk moet wel die eenheid voelen. Identiteit is tenslotte niets anders dan het voelen van een saamhorigheid. Dit beïnvloedt mede het denkpatroon. Maar hier op de drie Benedenwinden is die saamhorigheid niet te vinden. Kijk maar naar de afscheiding van Aruba uit het gemeenschappelijk staatsverband. Op Curaçao vindt men dat er op Aruba een dialect van het Papiaments gesproken wordt. Daar kijkt men op neer. Andersom is dit evenzo het geval.

De toekomst van het Papiaments hangt samen met die identiteit, met dat saamhorigheidsgevoel. Slechts als een volk homogeen is en een eigen territorium bezit kan die identiteit verder ontwikkeld worden", aldus de mening van de Surinaamse exdiplomaat.

Kinderen

"Het beginnen te instrueren van de kinderen die van huis uit naar de kleuterschool komen is vanzelfsprekend noodzakelijk. Maar daarna moet er zo snel mogelijk worden overgeschakeld naar de cultuurtaal voor verdere instructie. Wat men vroeger deed, de kinderen op de kleuterscholen voorbereiden op het basisonderwijs door hen zoveel mogelijk de cultuurtaal aan te leren is de enig juiste methode", merkte de taalgeleerde op.

vervolg z.o.z.

"Wat nu gebeurt levert slechte resultaten op. Er is geen tweetaligheid meer bij de meeste kinderen. Bovendien komt het Papiaments steeds meer in een verwrongen positie te verkeren. Dat merkt men nu al bij de woordvorming. Men heeft te weinig woorden in het Papiaments. Men ontleent dus woorden aan andere talen. Dat is niets bijzonders, dat doen alle cultuurtalen ook. Maar bij het Papiaments worden die vreemde woorden geplant op een taal die een duidelijk Afrikaanse structuur kent.

En dan wordt het geheel een bijzonder vreemd ratjetoe", gaf de heer Lichtveld te kennen.

"Buiten het communicatie-circuit is men niet verstaanbaar, soms ook al niet voor een deel binnen die kring. Men is slechts verstaanbaar voor hen die de taalspraken kent. Hiermede komt men weer terecht bij het onderwijs geven aan analfabeten. Dat zijn de kinderen toch die naar de kleuterschool komen. Zelf heb ik in Mexico daar ervaringen mee opgedaan. En daar ging het om het aanleren van Spaans aan mensen die van huis uit Spaans spreken. Dat is echter bijzonder moeilijk. Analytisch lezen gaat slecht als men de klanken niet goed kent. Globaal lezen is afhankelijk van de eenheid van uitspraak. Dat laatste is lang niet altijd het geval bij het Papiaments.

Lezen

"Het lezen van creooltalen is erg moeilijk, ook voor hen die deze creooltalen beheersen", aldus dr. Lichtveld. "Een spelling is tenslotte een serie afspraken, waarbij vele concessies zijn gedaan. Nu al wijkt men op de Benedenwinden op dit punt van elkaar af", constateerde de literator.

"... weerstand om Nederlands te gebruiken hangt samen met het inferioriteitscomplex....."

"Voor de Antillen is het invoeren van een echte cultuurtaal de hoogste taalpolitiek. Daarbij heeft het Spaans de grootste culturele invloed op de bevolking. Via radio en televisie komt het volk het meest met die taal in aanraking. Op de andere eilanden in het Caribisch Gebied verdwijnen de creooltalen steeds meer. Het patois van Trinidad, Dominica is merkwaardigerwijs Frans. Maar het verdwijnt steeds meer, ook op de Franse eilanden.

Alleen Puerto Rico is in deze regio een volledig tweetalig land geworden. De taalkennis op Curaçao is maar zeer oppervlakkig. Men kan zich verstaanbaar maken in diverse talen, maar echt diep gaat die kennis niet. Als men hier verstandig is, dan vormt men het hier gesproken bastaard-Spaans om en ruilt het in voor echt Spaans.

Men merkt in de winkels al dat de bevolking moeite heeft met het Nederlands en veel minder met het Spaans. Als men zich in het Nederlands tot een winkelbediende richt, wordt men over het algemeen slecht behandeld. Spreekt men ze in het Engels aan met een Amerikaans accent, dan is de behandeling al veel beter. Met het Spaans gaat het nog gemakkelijker, maar pas als men in de winkels Papiaments spreekt wordt men heel goed behandeld.

Dat is mij erg opgevallen", gaf de heer Lichtveld als voorbeeld.

Weerstand

"De weerstand om Nederlands te gebruiken hangt volgens mij samen met het inferioriteitscomplex van de Curaçaoënaar", verklaarde hij. "Literaire voortbrengselen als verhalen en gedichten in het Papiaments zijn wel van cultureel belang, maar slechts in beperkte kring. Dat is met het Fries en het Limburgs ook zo. Ik ken heel mooie gedichten in het Limburgs. Maar niemand kent die, omdat de kring te beperkt is. Dat is met het Papiaments evenzo. De totale expressie wordt dan zeer beperkt. Als dat het geval is, dan kan men ook toe met een beperkte taal. Maar voor de meeste dichters en schrijvers is het gebruik van een beperkte taal niet voldoende. Men groeit daar boven uit. Om volwaardig mens te worden is dat noodzakelijk. Maar dan gaat men als vanzelfsprekend ook een volwaardige taal gebruiken.

Dat is bijvoorbeeld het geval met Cola Debrot. Hij kende het Papiaments even goed als elke andere Curaçaoënaar. Maar hij was ver boven zijn eiland uitgegroeid en daarom schreef hij niet in het Papiaments.

Deze hele zaak wordt hier niet goed doordacht. Het gaat veel te gevoelsmatig. Bovendien kost de invoering van het Papiaments veel te veel geld en het levert weinig baten op. Als communicatiemiddel in beperkte kring is Papiaments nuttig. Voor de bevolking is tweetaligheid een ideaal dat nagestreefd moet worden. Literair bezien zal men dan toch de cultuurtaal als uitdrukkingsmiddel gebruiken, juist ook omdat Papiaments een beperkte taal is", besloot de taalgeleerde dit interessante interview.